

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN
KNJIGARSTVO

Metka PLANKO

**Spletni servis LibraryThing in delež elementov ISBD v oznakah
uporabnikov**

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Marija Petek

Študijski program: Bibliotekarstvo

Ljubljana, 2016

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Metka PLANKO

Naslov magistrskega dela: Spletni servis LibraryThing in delež elementov ISBD v oznakah uporabnikov.
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo,
Magistrski študijski program Bibliotekarstvo

Ljubljana, 2016

Število listov: 87 Št. slik: 6 Št. tabel: 3

Število prilog: 3 Št. strani prilog: 15

Število bibliografskih opomb: 34

Mentorica: doc. dr. Marija Petek

UDK 025.4:004.738.5(043.2)

Ključne besede: splet 2.0, nove knjižnične storitve, knjižnični katalogi, folksonomije, LibraryThing, ISBD(M), označevanje, oznake

Izvleček:

V magistrskem delu je predstavljen razvoj spleta 2.0 in folksonomij ter spletni servis LibraryThing, iz katerega je bil vzet vzorec 100 naslovov knjig, po katerih so bili posneti filmi. Analizirali smo 2.000 oznak in ugotovili, da samo 222 (11,1 %) oznak ustreza elementom ISBD(M). Najbolj je izstopal element Kraj izida s 85 oznakami, sedem elementov pa ni vsebovalo nobene oznake. Preostalih 1.778 (88,9 %) oznak smo razvrstili v 12 različnih kategorij, ki so vsebovale 337 različno oblikovanih oznak. Po številu oznak je najbolj izstopala kategorija Vsebina dela s 128 oznakami, po pogostosti pojavljanja pa Literarna zvrst s 701 oznako. Večina oznak obsega eno samo besedo, in sicer 1.369 (68,5 %), oznak z več besedami je bilo 578 (28,9 %) in kratic 53 (2,6 %). Ker smo z rezultati raziskave dobili dober vpogled v folksonomije, smo predlagali, da bi jih lahko do določene mere vključili tudi v knjižnične kataloge. Na ta način bi se lahko dopolnjevala tako sistem dodeljevanja kontroliranih oznak v knjižničnem katalogu kot tudi sistem folksonomij in povečalo zanimanje uporabnikov za iskanje po katalogu.

Prevod v angleščino

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Library and Information Science and Book Studies,
Master's Study Programme in Library Science

Title: Social Cataloguing Service LibraryThing and share of ISBD elements in users' tags

Keywords: web 2.0, new library services, library catalogues, folksonomies, LibraryThing, ISBD(M), tagging, tags

Abstract:

The master thesis presents the development of Web 2.0 and folksonomies, as well as the web service LibraryThing. 100 book titles with films based on them were chosen as the sample for analysis. We have analysed 2.000 tags. The results have shown that only 222 (11,1 %) of the tags corresponded with ISBD(M) elements. With 85 tags, the element Place of Publication stood out the most, while seven ISBD(M) elements included no tags at all. The remaining 1.778 (88,9 %) tags were divided into 12 separate categories including 337 different tags. With 128 different tags, the category Content of the Work stood out, while the most popular category was Literary Genre with 701 tags. The majority of tags, that is 1.369 (68,5 %), consisted of only one word, 578 (28,9 %) tags consisted of more than one word, and there were also 53 (2,6 %) abbreviations. The results of the research provided a quality insight into folksonomies. Therefore, we have proposed that they could be included in library catalogues in a certain way. This would allow for both the system of controlled terms in the library catalogue as well as the folksonomy system to be improved; and could also reinvigorate public interest in traditional library catalogues.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
2 SPLET 2.0 IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI.....	7
3 NOVE KNJIŽNIČNE STORITVE.....	10
3.1 KNJIŽNICA 2.0.....	11
3.2 KNJIŽNIČNI KATALOG 2.0	13
3.3 KNJIŽNIČAR 2.0	16
4 FOLKSONOMIJE	17
4.1 PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI FOLKSONOMIJ	21
5 LIBRARYTHING	23
6 ISBD(M)	24
6.1 OBMOČJA ISBD(M)	25
7 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV	28
8 RAZISKOVALNA METODA	34
8.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	34
8.2 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE.....	35
8.3 VZOREC NASLOVOV	36
8.3.1 Izbor elementov ISBD(M)	36
8.3.2 Opredelitev kategorij za oznake	37
8.4 KRATICE IN ŠTEVILO BESED V OZNAKAH	39
8.4.1 Kratice	40
8.4.2 Število besed	40
9 REZULTATI.....	40
9.1 ISBD(M)	41
9.1.1 Nepopolne oznake	45
9.2 KATEGORIJE OZNAK	46
9.3 KRATICE IN ŠTEVILO BESED V OZNAKAH	51
10 RAZPRAVA.....	53
11 ZAKLJUČEK	60
12 POVZETEK.....	64
13 VIRI	69
14 PRILOGE.....	73

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Razlike med tradicionalno knjižnico in Knjižnico 2.0.	12
Preglednica 2: Kategorije po številu oznak.	47
Preglednica 3: Delež in razlaga kratic v LibraryThing-u.	52

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer oblaka oznak.	19
Slika 2: Delež oznak v LibraryThing-u.	41
Slika 3: Število oznak po območjih ISBD(M).	42
Slika 4: Prikaz elementov ISBD(M) glede na število oznak.	43
Slika 5: Delež kratic in oznak glede na število besed v LibraryThing-u.	51
Slika 6: Oblak oznak v LibraryThing-u.	59

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam izbranih naslovov iz LibraryThing-a.	73
Priloga 2: Seznam oznak iz LibraryThing-a.	75
Priloga 3: Izbor elementov ISBD(M).	87

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici doc. dr. Mariji Petek za vse nasvete, spodbudne besede in nesebično pomoč pri izdelavi magistrskega dela.

Za vsestransko pomoč pri študiju se zahvaljujem tudi knjižnici Oddelka za slovenistiko in Oddelka za slavistiko.

Hvala moji družini in najbližjim, ki so mi stali ob strani v času celotnega študija. Hvala Damijanu za vso potrpežljivost in podporo tudi v najtežjih trenutkih.

1 UVOD

Nedolgo nazaj za splet 2.0 sploh še nismo slišali; uporabljal se je le splet 1.0, ki je bil namenjen branju vsebin. Vedelo se je, da bo treba narediti korak več in izboljšati medsebojno komunikacijo, ki je postajala zaradi širitve mednarodnega sodelovanja čedalje bolj pomembna. S hitrim napredkom tehnologije se je uresničilo tudi to. Strokovnjaki so razvili naprednejšo uporabo spleta, to je splet 2.0, ki nudi veliko več kot njegov predhodnik, saj poleg branja omogoča tudi ustvarjanje in dodajanje vsebin. Uporabniki si lahko virtualno izmenjujejo informacije in sodelujejo med seboj. Komunikacija je sedaj zelo preprosta. Poleg prednosti pa je splet 2.0 prinesel tudi slabosti. Vsakdo namreč lahko objavlja vse – tudi neprimerne vsebine.

Zaradi prisotnosti nove tehnologije se je razvilo veliko izpeljank iz 2.0: knjižnica 2.0, knjižnični katalog 2.0, knjižničar 2.0 itd. Gre namreč za nove načine izvajanja knjižničnih storitev, ki so nepogrešljivi v današnjem digitalnem okolju. Za knjižnično stroko je to zelo pomembno, saj je bil tako omogočen razvoj in napredek v komunikaciji med knjižnico in uporabniki. Vendar to še ne pomeni, da uporaba tradicionalne knjižnice ne pride več v poštev. V nekaterih primerih je njena uporaba še vedno nujno potrebna, saj v današnjem času težko dosežemo zaželeno znanja, če ne uporabljamo obeh vrst storitev. Potrebujemo tudi knjižničarja, ki se nenehno izobražuje, sledi trendom in pozna lastnosti spleta 2.0. Le dovolj strokovno usposobljen knjižničar 2.0 bo lahko v celoti zadovoljil uporabnikove potrebe, hkrati pa bo gradil in dopolnjeval knjižnični katalog 2.0, ki je zaradi izboljšanih funkcij prav tako nujno potreben za zadovoljevanje uporabnikovih želja.

Uporabniki spleta čedalje bolj posegajo tudi po folksonomijah in opisovanju knjig ter drugih vsebin s pomočjo poljubnih oznak (angl. *tags*). Razvoj folksonomij se je namreč začel z razvojem spleta 2.0, njegovo hitro širitvijo in željo po virtualnem druženju ljudi. Ker so posamezniki želeli izraziti svoje ideje, želje, način mišljenja, življenja itd. ter vse to pokazati še drugim uporabnikom spleta, so počasi začele nastajati folksonomije. Tehnologija spleta 2.0 je poleg njihovega nastanka omogočila tudi, da je »modna muha« zajela že skoraj vsak kotiček spleta. Ker so načini izražanja uporabnikov preko dodeljevanja oznak čedalje bolj dragoceni in koristni predvsem v knjižničarski stroki, je

pomembno, da jim sledimo in uporabnikom tudi pri uporabi knjižničnih katalogov nudimo najnovejša orodja.

Zaradi hitre rasti in priljubljenosti folksonomij smo se odločili, da v magistrskem delu predstavimo spletni servis LibraryThing, ki uporabnikom na enostaven način omogoča vsebinski opis knjig, vodenje knjižnice, dodajanje oznak, objavljane ocen in kritik knjig. Zato je namen magistrskega dela ugotoviti, s kakšnimi oznakami uporabniki opisujejo knjige v LibraryThingu in katere oznake so najbolj priljubljene. Želimo ugotoviti, ali oznake uporabnikov ustrezajo elementom ISBD(M). Osredotočili se bomo tudi na pojavnost kratic, oznak z eno besedo in oznak z več besedami.

V teoretičnem delu bomo predstavili značilnosti spleta 2.0 in folksonomij ter njihove prednosti in pomanjkljivosti. Poleg predstavitve spletnega servisa LibraryThing bomo opisali tudi mednarodni standardni bibliografski opis za monografske publikacije ISBD(M). V raziskovalnem delu bomo pregledali in analizirali oznake v LibraryThingu, ki so jih dodelili uporabniki, in jih primerjali z elementi ISBD(M). Ugotavljali bomo, kolikšen delež elementov ISBD(M) se pojavlja v oznakah uporabnikov pri izbranih leposlovnih knjigah. Pregledali bomo tudi preostale oznake, jih razdelili v kategorije in prav tako ugotavljali pogostost njihovega pojavljanja. Za raziskavo smo izbrali 100 naslovov knjig, po katerih so bili posneti filmi. Pri vsakem naslovu bomo analizirali po 20 najpogostejše dodeljenih oznak. To bo skupaj nanese 2.000 oznak. Ker se bodo oznake po vsej verjetnosti precej razlikovale, jih bo treba med seboj primerjati in se na trenutke odločiti tudi po subjektivni presoji. S končnimi rezultati analize bi lahko dobili zelo dober vpogled v sistem označevanja vsebine in priljubljenost spletnega servisa LibraryThing. Poskušali bomo ugotoviti, kako uporabniki opisujejo knjige s pomočjo oznak, in na podlagi tega predlagali rešitve, ki bi lahko izboljšale sistem dodeljevanja oznak.

2 SPLET 2.0 IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI

Po pregledu literature smo ugotovili, da enotne definicije, kaj je splet 2.0, ni. Znano je, da začetek koncepta splet 2.0 sega v leto 2004, ko je potekala konferenca Web 2.0 Conference v San Franciscu, in je tesno povezan z imenoma O'Reilly in MediaLive International (O'Reilly, 2005). Pri spletu 2.0 gre za naslednjo stopnjo v razvoju oz. za

nadgradnjo spleta, pri čemer so omogočeni komunikacija, varna izmenjava podatkov, sodelovanje in souporabnost na spletu. Ne gre toliko za spremembe ali nadgradnjo tehničnih osnov spleta, ampak bolj za spremembe vzorca v načinu njegove rabe. Prvotni splet, to je splet 1.0, je bil namenjen bolj branju vsebin, splet 2.0 pa že omogoča tudi ustvarjanje in dodajanje vsebin (Storitve, 2009).

Pri spletu 2.0 je bistvena interaktivnost, ki prinaša nove oblike komunikacij, spremembe v načinu vključevanja, skupno ustvarjanje spletnih vsebin in mnogo novih priložnosti v družabnem smislu (Abram, 2005). V nasprotju s spletom 1.0, kjer je šlo zgolj za pasivno uporabo in ogledovanje vsebin, gre pri spletu 2.0 za spodbujanje izmenjave informacij, uporabniško usmerjeno načrtovanje, interoperabilnost in sodelovanje na spletu. Uporabnikom so omogočeni dialog, sodelovanje in interakcija v vlogi dodajanja in ustvarjanja vsebin ter članov virtualnih skupnosti. Primeri storitev oziroma novosti spleta 2.0 so torej: prisotnost aplikacij, kot so na primer spletna družbena omrežja (Facebook, Google+) in spletni dnevniki; folksonomije in uporabniško označevanje (angl. *tagging*), izmenjava gradiv (slike, video, prosojnice ...), posnetki, vikiji, izmenjava sporočil (Twitter, Skype ...), naročanje (RSS). Ena od najpomembnejših lastnosti aplikacij je, da so večinoma brezplačne (Vilar, 2011).

Kelly (2008) podaja temeljne koncepte spleta 2.0:

1. Gre za odnos in ne za tehnologijo: ključni vidiki spleta 2.0 ne zajemajo tehničnih standardov ali aplikacij, temveč nov način razmišljanja o uporabi svetovnega spleta.
2. Učinek omrežja: storitve so učinkovitejše, če se poveča število uporabnikov, ki jih uporabljajo.
3. Odprtost: razvoj liberalnejših licenc lahko omogoči povezovanje podatkov in ponovno uporabo programske opreme brez zakonskih ovir.
4. Dolgi rep: če ljudje več uporabljajo splet in število uporabnikov narašča, se pojavi več podjetniških priložnosti in rešitev tudi za tiste tržne niše, ki prej niso bile tako učinkovite.
5. Zaupanje v uporabnike: odprtost, ki je opisana pod tretjo alinejo, vključuje tudi pripravljenost za bolj odprto in širše sodelovanje z uporabniki storitev, aktivno sodelovanje v razpravah ter izmenjavo virov. Ta pristop je posebej značilen za

javni sektor in izobraževalne organizacije. Zgoraj opisani dolgi rep ima lahko določene prednosti v izobraževalnem in knjižničnem sektorju, kjer pogosto obstaja zahteva za podporo potrebam manjšinskih skupin ali nišnih interesov.

6. Mreža kot platforma: splet se uporablja za zagotovitev dostopa do spletnih aplikacij in ne samo kot vir informacij. Takšen način uporabnikom omogoča uporabo aplikacij, ne da bi se mučili z nalaganjem programske opreme na lokalni računalnik.
7. Večni beta: s spletnimi aplikacijami se lažje upravlja na majhnem številu strežnikov kot na večjem številu namiznih računalnikov, zato je možno spletne aplikacije neprestano izboljševati in nadgrajevati, ne da bi sistem od uporabnikov zahteval ponovno naložitev najnovejše različice.
8. Majhni, rahlo povezani deli: stabilizacija spletne infrastrukture je prinesla prednost, da je mogoče vanjo integrirati majhne aplikacije. S tem je omogočen hitrejši razvoj storitev, hkrati pa ni več potrebe po vzdrževanju in razvoju velikih, zahtevnih in kompleksnih sistemov.

Po razvoju spleta 2.0 se je pojavilo tudi nekaj kritikov. Eden izmed njih je ravno izumitelj svetovnega spleta Tim Berners-Lee, ki je v spletnem intervjuju za IBM (IBM, 2006) povedal, da pravzaprav ne vidi razlike med spletom, zasnovanim v 90. letih, in sedanjim spletom 2.0. Omenil je, da se mu novi splet ne zdi nič kaj drugačen od njegovega izvirnega. Splet 1.0 naj bi temeljil na povezovanju računalnikov, pri spletu 2.0 pa naj bi šlo za povezovanje ljudi. V spletnem intervjuju se Barners-Lee na to trditev odziva negativno. Pravi, da je bila zamisel spleta vedno povezovanje ljudi in da je sam izraz splet 2.0 le žargonski izraz, za katerega nihče ne ve, kaj točno pomeni. Kritiki dodajajo tudi, da splet 2.0 izkorišča tehnologijo in standarde, ki so bili razviti že za splet 1.0. Tudi ostali kritiki (Keen 2006; Scholz, 2008; Jarrett 2008) so podobnega mnenja kot Tim Berners-Lee, saj trdijo, da splet 2.0 nadaljuje oziroma nadgrajuje že obstoječo uporabo tehnologij in konceptov spleta 1.0. Povedo še, da splet 2.0 ne predstavlja nove različice svetovnega spleta, saj je veliko idej, ki se danes omenjajo v okviru spleta 2.0, obstajalo že prej, na primer računalniško podprto sodelovanje ali učenje, možnost ocenjevanja in komentiranja izdelkov itd. Poleg tega je Keen (2006) mnenja, da so posledice prihoda spleta 2.0 same po sebi nevarne za pomembnost in moč kulture ter umetnosti. Omenja še izraz »personalizacija« in v tem kontekstu pove, da tehnologija spleta 2.0 pooseblja kulturo tako,

da odraža sebe kot svet okoli nas. Tudi spletni dnevniki personalizirajo medijsko vsebino, in kar beremo, so naše misli oziroma mnenja. Poleg tega so se pojavile še spletne trgovine, ki si »zapomnijo« naše želje in nam na podlagi tega podajo podobne ponudbe in informacije po našem okusu. Med drugim omeni še spletni iskalnik Google, ki prav tako personalizira iskanja, tako da so vse, kar vidimo, oglasi za izdelke in storitve, ki jih že uporabljamo.

Keen (2007 cv: Vilar, 2011) podaja še dodatne negativne kritike. Trdi namreč, da je temeljna predpostavka spleta 2.0, ki pravi, da je vse, kar uporabniki prispevajo in objavljajo (uporabniška mnenja), enako relevantno in dragoceno, zavajajoča. Istočasno se je namreč pojavil tudi »kult digitalnega narcisizma in amaterizma« (Vilar 2011, str. 72), kar pomeni, da splet spodkopava strokovno znanje, ko dovoljuje in omogoča objavljanje vsakomur in od vsepovsod. Posamezniki lahko na spletu 2.0 izražajo lastna mnenja o čemer koli in s tem prispevajo vse vrste vsebin, tudi neprimerne, ne glede na izobrazbo, znanje, talente, usposobljenost, pristranskost ali prikrita namene. Podobnega mnenja je tudi Flintoff (2007 cv: Shepherd, 2007), ki pravi, da dandanes mnogo uporabnikov v spletu 2.0 ustvarja povprečne digitalne vsebine, kar pomeni, da so objavljeni neprimerni domači videi, sramotna amaterska glasba, neberljive pesmi, eseji in romani ter neobveščeni politični komentarji. Poleg tega kritizira tudi Wikipedijo, ki vsebuje veliko napak in neresnic.

3 NOVE KNJIŽNIČNE STORITVE

S prihodom nove generacije spleta se je marsikaj spremenilo tudi v knjižničarski stroki. Splet 2.0 je začel vplivati na način dela oziroma uporabe knjižničnih storitev, saj so med drugim prisotne tudi nove tehnologije, ki pa, kot je značilno za splet 2.0, niso tako izpostavljene, saj gre za novejši način uporabe storitev spleta. Vemo, da morajo knjižnice slediti trendom, če želijo obdržati že obstoječe uporabnike in pridobiti nove. Če ne bodo sledile razvoju in na tem področju ne bodo naredile ničesar, se bodo uporabniki obrnili drugam, k boljšim ponudnikom storitev. S prihodom spleta 2.0 se je pojavilo tudi več izpeljank, kot so na primer knjižnica 2.0, knjižnični katalog 2.0, knjižničar 2.0, uporabnik 2.0 itd., ki prinašajo nov način izvajanja knjižničnih storitev in mišljenja s sodelovanjem uporabnikov ter nov napredek v knjižnični stroki, ki je še kako potreben.

3.1 KNJIŽNICA 2.0

Izraz knjižnica 2.0 je prvi uporabil Michael Casey v svojem spletnem dnevniku LibraryCrunch leta 2005 (Casey, 2005). V zapisu pove, da so knjižnice (pri čemer poudarja splošne) na razpotju, saj vsebujejo mnogo elementov spleta 2.0 in imajo uporabno vrednost znotraj knjižničnega okolja tako v tehnoloških kot v osnovnih storitvah. Poleg tega poudari, da morajo knjižnice sprejeti strategijo za konstantne spremembe pri promoviranju vključevanja uporabnikov. Knjižnico 2.0 definiramo kot nov način izvajanja knjižničnih storitev, ki uporabnikom omogoča več možnosti za sodelovanje, prijaznejšo uporabo storitev, izražanje mnenj itd. (Casey in Savastinuk, 2007). Gre za uporabo novih digitalnih orodij, s katerimi se izvajajo tradicionalne storitve v bolj interaktivnem okolju (Vilar, 2011). Casey in Savastinuk (2007) predstavita knjižnico 2.0 kot model knjižničnih storitev, ki vključuje konstantne in namenske spremembe, sodelovanje uporabnikov pri oblikovanju in vzdrževanju storitev, pri čemer pa je treba ohraniti primarni cilj, ki vključuje razširjanje obsega knjižnice za potencialne uporabnike. Danowski (2008) pa je knjižnico 2.0 opisal kot ohlapno definiran model, ki temelji na načelih spleta 2.0 ter zajema odprtost, povezovanje in ponovno uporabo. Med drugim razdeli knjižnico 2.0 na dva vidika: prisotnost knjižnic na spletu 2.0 in vključevanje aplikacij spleta 2.0 v knjižnice.

Knjižnica 2.0 se nanaša na uporabo medsebojno sodelujočih, interaktivnih in multimedijskih spletnih tehnologij v knjižničnih storitvah in zbirkah. Poleg tega lahko rečemo, da knjižnica 2.0 nima meja; med drugim vabi k sodelovanju in uporablja najboljše fleksibilne sisteme (Casey, 2005; Chad in Miller, 2005 cv: Kavčič-Čolić, 2012). Za knjižnico 2.0 je značilno, da je osredotočena na uporabnika, ki mu omogoča multimedijsko izkušnjo, je virtualna spletna skupnost in se razvija v skladu z inovativnostjo določene skupnosti. Učno gradivo je napisano v programu Flash z video in avdio vsebinami ter elementi kvizov. Knjižničar lahko pomaga pri pospeševanju ustvarjanja različnih vsebin, ni pa več odgovoren za njihovo ustvarjanje. Med drugim je značilnost knjižnice 2.0 tudi, da ne loči med formati in načinom dostopa do digitalnih vsebin (Kavčič-Čolić, 2012).

Kavčič-Čolić (2012) je primerjala tradicionalno knjižnico in knjižnico 2.0. Iz Preglednice 1 je razvidno, da se knjižnica 2.0 osredotoča na skupno uporabo informacij, ki so namenjene skupnosti in ne več posamezniku. To je lahko za marsikaterega uporabnika

prednost, saj se lahko na podlagi skupnih interesov določeni posamezniki povežejo med seboj ali pa sodelujejo kot neka skupina.

Preglednica 1: Razlike med tradicionalno knjižnico in Knjižnico 2.0.

Tradicionalna knjižnica	Knjižnica 2.0
Iskanje informacijskih virov	Najdljivost informacijskih virov
Dostop	Skupna uporaba
Informacija, namenjena posameznikom	Informacija, namenjena skupnosti
Dejavnosti referenčne službe preko e-pošte	Dejavnosti referenčne službe preko klepeta v živo
Učno gradivo v besedilu	Učno gradivo s pomočjo interaktivnih podatkovnih baz in računalniških programov
Kontrolirane klasifikacijske sheme	Dodajanje anotacij ali indeksov v kombinaciji z obstoječimi kontroliranimi klasifikacijskimi shemami
OPAC	Personalizacija vmesnika družbene mreže, preko katere so dostopni viri oziroma informacije o njih
Knjižnični katalog tradicionalnega gradiva	Katalog nezanesljivih in verodostojnih zbirk, spletnih dnevnikov, vikijev, spletnih strani itd.
Seznami e-naslovov	RSS, vikiji, spletni dnevniki

Kavčič-Čolić (2012) govori tudi o številnih posledicah, ki jih je prinesla knjižnica 2.0 in so pomembno vplivale na razvoj knjižnične stroke:

- Začetna iskalna točka informacijskih virov ni več knjižnični katalog.
- Na spletu se pojavljajo nove oblike publikacij (tako stare kot tudi nove vsebine).
- Razvijajo se nove tehnologije, ki omogočajo hitrejše publiciranje različnih vsebin (spletni dnevniki, RSS, vikiji), množično indeksiranje in medsebojno povezovanje ljudi. Nove tehnologije temeljijo na odprtokodnih standardih.

- Nastajajo potrebe po novih vmesnikih in aplikacijah, ki omogočajo različno personalizacijo pri dostopu do gradiva in informacij.
- Razširile so se tudi potrebe po širokopasovnem internetu, saj je potreba po prenosu večjih količin podatkov vse večja.
- Na spletu se začenjajo arhivirati publikacije, ki počasi izginjajo.
- Omogočeno je ustvarjanje metapodatkov in anotacij na digitalnih objektih ter tudi iskanje po njih.
- Obstaja možnost prilagajanja pregledovalnikov za dostopanje do dinamičnih publikacij.
- Prisotno je e-učenje.
- Za knjižnico 2.0 bi lahko rekli, da ima pomen družabne mreže, kar pomeni, da sta njen vmesnik in dostop do nje prilagojena v obliki družabnih mrež.

Peltier-Davis (2009) meni, da knjižnica 2.0 vsebuje tradicionalno gradivo (tiskane knjige in serijske publikacije ter avdiovizualno gradivo) in nove formate (e-knjige, e-časopisi, e-disertacije, internetni viri, digitalni objekti, sprotno nalaganje zvočnih in video vsebin, brezžični e-bralniki). Lahko bi rekli, da se v knjižnici informacije pretakajo v obe smeri: uporabniki povedo svoje želje, knjižnice pa jih upoštevajo, tako da npr. nabavijo gradivo, ki ustreza njihovim željam. Tako uporabniki na nek način sodelujejo pri izboljšanju storitev in knjižnične zbirke, pri tem pa gre za obojestransko korist. In prav takšna naj bi bila knjižnica sodobnega časa – knjižnica 2.0. Temu primeren pa mora biti tudi knjižničar, saj je pomembno, da ima primerna znanja, kompetence in sposobnosti. Od njega je v precejšnji meri odvisno, ali bodo uporabniki knjižnico še obiskali, uporabljali njene storitve, njeno spletno stran in sodobna orodja spleta 2.0.

3.2 KNJIŽNIČNI KATALOG 2.0

Z novo tehnologijo se spreminjajo tudi načini dostopa do informacij, pri tem pa ima veliko vlogo tudi knjižnični katalog. Pomembno je, kako je zgrajen in kakšne funkcije nudi. V današnjem času se že uporablja novejši knjižnični kataloge, ki prav tako spadajo v kategorijo 2.0. To pomeni, da so prav tako kot knjižnica 2.0 prevzeli funkcije spleta 2.0. Po pregledu literature smo ugotovili, da se uporablja več izrazov za novo generacijo kataloga. Poleg izraza knjižnični katalog 2.0 se uporabljata še izraza tretja generacija kataloga in nova generacija knjižničnih katalogov (Yang in Hofman, 2010). V večini primerov

zasledimo kar OPAC 2.0. Ker se dandanes knjižnične kataloge v večji meri uporablja kar preko spleta, bomo največ besed namenili tem, saj tradicionalni katalogi skorajda niso več v uporabi.

Knjižnica 2.0 je nov način zagotavljanja knjižničnih storitev preko novih internetnih tehnologij, s poudarkom na k uporabniku usmerjenim spremembam in interakcijam. Tako kot splet 2.0 tudi OPAC 2.0 postaja boljši z večjo vključenostjo uporabnikov v proces interakcije s katalogom in skupne uporabe vsebin. Knjižničarji si prizadevajo, da bi obnovili knjižnične kataloge, zagotovili boljšo uporabnost, najdljivost in organiziranost ter da bi bili v stiku z informacijami z neskončno možnostmi za prilagajanje uporabniku. V preteklosti so informacije v večini primerov šle v eno smer: od knjižnice do uporabnika. Z novimi spletnimi orodji pa se informacije lahko izmenjujejo v vse smeri: od knjižnice do uporabnika, od uporabnika do knjižnice, od knjižnice do knjižnice, od uporabnika do uporabnika (Dayal, 2011).

Obstajata dve smeri razvoja OPAC 2.0, ki sta bili omogočeni s prihodom tehnologij spleta 2.0: (a) razširjena uporabnost in iskalne funkcije kataloga z boljšim izkoristkom bibliografskega formata MARC ter kroženje podatkov za iskanje in neopazna vključitev podatkov iz drugih virov ter (b) družbeno omrežje s personalizacijo in uporabniškim označevanjem različnih spletnih vsebin. Poleg tega OPAC 2.0 ponuja tudi izboljšano iskanje s pomočjo zemljevidov ali oblakov predmetnih oznak, razvrščanja v skupine ali s pomočjo faset za ožjenje in širjenje iskanja itd.

Ena od zgoraj omenjenih značilnosti je tudi personalizacija kataloga/spletnih strani. Ta pomaga sistem prilagoditi potrebam in preferencam posameznika, ki temeljijo na njegovem profilu. Zaradi velike količine podatkov, ki so dandanes na voljo, uporabniki pričakujejo personalizacijo strani ter druge tehnike za filtriranje in organizacijo najbolj relevantnih podatkov. Knjižnični katalogi lahko naredijo prvi korak v to smer tako, da ustvarijo uporabniške profile, v okviru katerih se uporabniki naročijo na obvestila po svoji izbiri in spremljajo shranjevanje iskanj, zanimivih novic ali vsebin, ki so jih prispevali v katalog. Poleg tega lahko katalogi s sledenjem uporabnikovi dejavnosti personalizirajo strani in priporočila, ki ustrezajo potrebam vsakega posameznika. Prednost uporabniških profilov je tudi, da omogočajo uporabnikom povezovanje z ostalimi uporabniki, ki imajo

podobne interese, in raziskovanje njihovega informacijskega prostora (Merčun in Žumer, 2008).

Ker je najbolj prepoznaven trend spleta 2.0 sodelovanje uporabnikov pri oblikovanju vsebin na spletu (Merčun in Žumer, 2008), je Wenzler (2007 cv: Merčun in Žumer, 2008) mnenja, da tradicionalnim knjižničnim katalogom primanjkuje mehanizmov za zbiranje znanja uporabnikov knjižnic. Doslej so se katalogi sklicevali na strokovno znanje majhne skupine strokovnjakov, vendar so bili z razvojem internetne tehnologije odkriti novi načini, ki knjižnicam omogočajo izkoriščanje skupinske inteligence. Uporabniške ocene, kritike, komentarji, oznake in sezname – vse to predstavlja možne načine za angažiranje in vključevanje uporabnikov knjižnic. Pri tem lahko knjižnice izkoristijo njihove prispevke in ustvarijo dodatne metapodatke za obogatitev kataloga, s čimer katalog postane boljši, njegova vrednost pa se poveča (Wenzler, 2007 cv: Merčun in Žumer, 2008).

Amazon je pogosto omenjen kot model, kako naj bi bil videti katalog sodobnega časa, saj vsebuje značilnosti in orodja, ki naj bi jih zajemal katalog 2.0 (Coffman, 1999; Yu and Young, 2004; Žumer, 2007 cv: Merčun in Žumer, 2008). Vemo, da Amazona ne moremo primerjati s katalogi, saj gre za orodje, ki ni bilo razvito za namene kataloga. Ne smemo pa zanemariti dejstva, da Amazon vsebuje značilnosti, ki naj bi bile uporabljene tudi pri novi generaciji kataloga, saj je ustvaril pravo virtualno skupnost, ki vsebuje bogato vsebino, je preprosta za uporabo ter daje možnost uporabnikom, da sami dodajajo vsebine, sestavljajo sezname in se povezujejo z ostalimi uporabniki. S temi značilnostmi in svojo popularnostjo je pokazal, kakšne želje imajo uporabniki in katere elemente bi lahko izpostavili in bi bili tako lahko zanimivi tudi za knjižnice (Bates, 2003 cv: Merčun in Žumer, 2008).

Menimo, da je čas za naslednji korak v razvoju kataloga, ki vsebuje značilnosti spleta 2.0. Zgoraj so opisane vse lastnosti, ki bi jih morala imeti nova generacija kataloga. V nekaterih državah knjižnice sledijo tem trendom, v Sloveniji pa je zgodba malo drugačna. COBISS/OPAC zelo počasi sledi napredku, zato uporabniki raje posegajo po Googlu ali po drugih spletnih straneh/storitvah. Če želimo, da bodo knjižnice uspešne in da bi bile v družbi večkrat in pozitivno omenjene, bodo morale zgraditi katalog, ki bo povezoval uporabnike med seboj. Tega si marsikateri uporabnik knjižnice želi, saj v

današnjem času veliko ljudi sedi doma za računalnikom ter išče knjige in druge publikacije. Le s katalogom, ki vsebuje značilnosti spleta 2.0, bodo uporabniki našli željeno gradivo, si izmenjavali informacije, kritizirali in označevali publikacije ter ustvarjali svojo knjižnico.

3.3 KNJIŽNIČAR 2.0

Za vsem zgoraj opisanim seveda stoji dober knjižničar, ki mora prav tako imeti lastnosti spleta 2.0. Vemo, da knjižničar veliko pripomore k rasti in gradnji knjižnične zbirke in drugih virov. V današnjem času ima dve vlogi: graditi mora tako tradicionalno knjižnično zbirko kot tudi knjižnico 2.0. Zato je še kako pomembno, da ima dovolj razvitih kompetenc, sposobnosti in znanj. Ker je knjižničar eden izmed pomembnih elementov knjižnice 2.0, se nam zdi pomembno, da opišemo, kakšen mora biti oziroma naj bi bil knjižničar 2.0. Že Abram (2005 cv: Le Deuff, 2011) poudarja, da bodo knjižnice bolj podobne filozofiji 2.0, če bodo tudi knjižničarji razvijali svoja znanja in kompetence, primerne za splet 2.0. Le Deuff (2011) pove, da knjižničar 2.0 predstavlja razvoj knjižničarske stroke in novih računalniških znanj ter interakcijo z uporabniki. Med drugim so digitalna orodja bistveno spremenila opredelitev, znanja in kompetence knjižničarjev in informacijskih strokovnjakov. Nova znanja je mogoče pridobiti preko praks spletnih skupnosti ali družbenih omrežij. Le Deuff (2011) omenja eno od teh – to je Library 2.0. Večina članov tega spletnega portala je iz ZDA, tudi knjižničarji iz ostalih držav pa lahko ustvarijo svoj profil. Takšni portali sodelujejo v ustvajanju novih oblik, pripomorejo k prepoznavnosti knjižničnih strokovnjakov in razširijo njihovo strokovno področje izven institucionalne strukture. Med drugim takšni portali predstavljajo tudi mesto za izmenjavo idej, kjer potekajo razprave in kjer se lahko testira ter predstavi nova orodja in novosti.

Peltier-Davis (2009) je pripravil seznam kompetenc, ki jih mora imeti knjižničar 2.0:

- sposobnost nenehnega in konstantnega učenja,
- spremljanje novih načinov organiziranja in dostopa do virov,
- spremljanje trendov v tehnologiji,
- sposobnost samostojnega in timskega dela,
- nagnjenost k tveganjem in sposobnost dela pod pritiskom,
- usmerjenost k storitvam in uporabnikom,

- spretnost pri omogočanju in spodbujanju sprememb,
- smisel za humor,
- zavzemanje za nadaljnje formalno in neformalno učenje,
- opravljanje raziskav in objavljane rezultatov,
- branje strokovne literature, še posebno izven svojega področja,
- aktivna vključenost v oblikovanje integriranega knjižničnega sistema in uporabnih študij,
- sodelovanje z globalno skupnostjo knjižničarjev,
- promoviranje prednosti nove tehnologije v knjižnicah.

Poleg uporabe sodobnega kataloga v knjižnici 2.0 je med drugim pomembno tudi to, da knjižnica premore strokovno usposobljene knjižničarje, ki sledijo novi tehnologiji in trendom današnjega spleta. Takšni knjižničarji se morajo nenehno izobraževati in dopolnjevati svoja znanja. Treba se je zavedati, da so uporabniki največje bogastvo, in če želijo knjižničarji povečati uporabnost knjižnice, morajo slediti novim trendom.

4 FOLKSONOMIJE

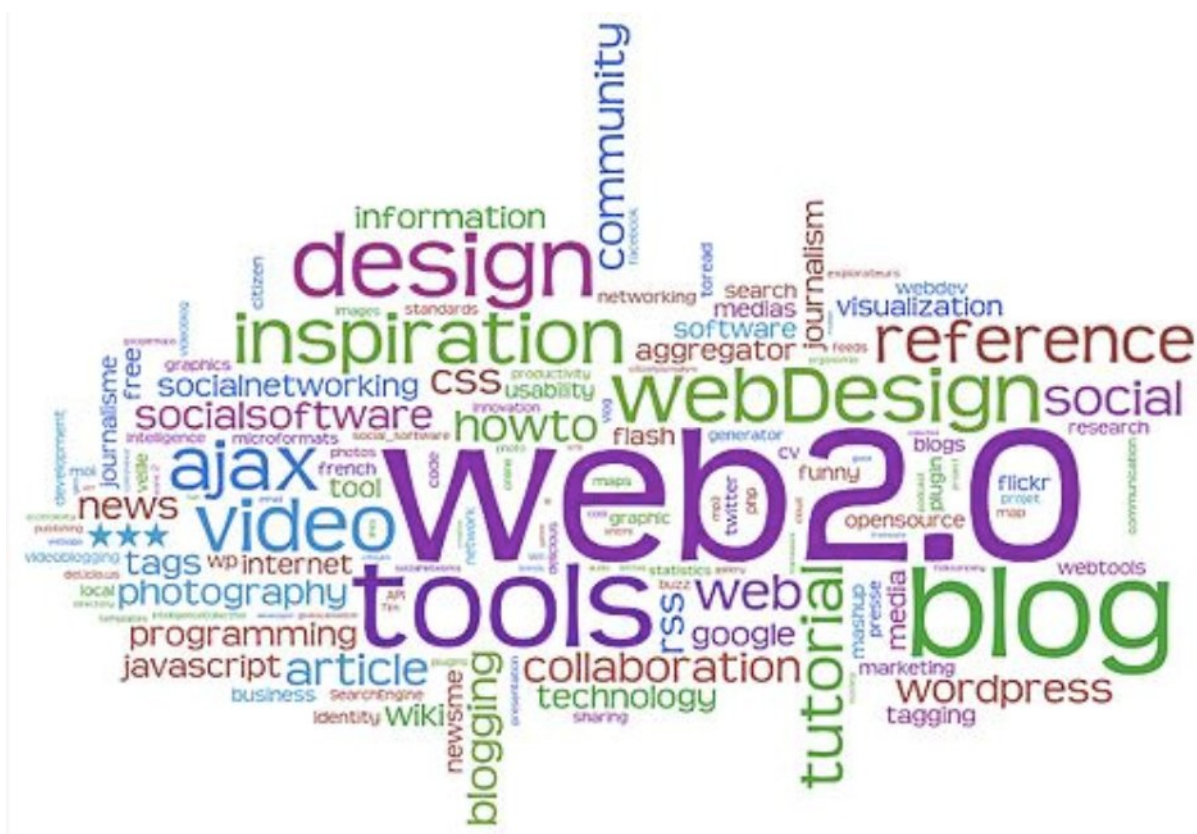
Začetek folksonomij sega v leto 2004, ko so na svetovnem spletu postale priljubljene kot del družabnih aplikacij in so zajemale komentiranje fotografij in dodajanje oznak. Izraz, ki ga je prvič uporabil Vander Wal (2007), je sestavljen iz besed »folks«, kar pomeni nekaj družbenega, ljudskega, in »nomija« kot poimenovanje. Označevanje se izvaja v družabnem okolju, ki ga je možno deliti in je dostopno za vse. Folksonomija je ustvarjena iz označevanj s strani uporabnikov, ki uporabljajo informacije. Vrednota folksonomije je, da uporabniki uporabljajo svoj besedni zaklad in mu dajo poseben pomen (Vander Wal, 2007). Po navadi so folksonomije izdelane na internetu kot skupina oznak; gre za avtomatično spojitve vseh dodeljenih oznak. V tem primeru metapodatki niso »izoblikovani« samo s strani strokovnjakov, kot je določeno s tradicionalnim predmetnim označevanjem, kjer se uporablja kontrolirani slovar. Tukaj gre za svobodno izbrane ključne besede, ki jih pri opisu dokumentov uporabljajo in izoblikujejo uporabniki ter ustvarjalci vsebin. Označevanje dokumentov omogoča lažje iskanje, najdenje in upravljanje v okviru zbirke informacij (Matoh in Koželj, 2009).

Ključna beseda (gre za izraz iz dokumenta za uporabo opisa istega dokumenta) in predmetna oznaka (izraz iz geslovnika za uporabo opisa dokumenta) nista najbolj primerna izraza za opis oznak za uporabo v sistemih za skupinsko označevanje dokumentov, kot je folksonomija. Kot najbolj primeren izraz pri označevanju oziroma opisu dokumentov se uporablja beseda oznaka (Demšar et al., 2009). Oznake so prosto oblikovane ključne besede, metapodatki, ki jih uporabniki kreirajo, da opišejo svoje dokumente na spletu, pri čemer so oznake v skupni rabi, kar pomeni, da tvorci teh oznak uporabljajo tudi oznake, ki so jih ustvarili drugi (Razpotnik, 2011).

Obstajata dve skupini folksonomij: širše in ožje. Širše so tiste, v okviru katerih veliko število uporabnikov opisuje isti dokument. Kot primer bi lahko navedli spletno stran Del.icio.us. Ožje pa so tiste, kjer manjše število uporabnikov (lahko tudi samo eden) opisuje isti dokument (Razpotnik, 2011). Vander Wal (2005) kot primer ozkih folksonomij podaja spletno orodje Flickr.

Zaradi razvoja folksonomij v spletnem družbenem okolju imajo uporabniki možnost ugotoviti, kdo je dodelil neko oznako, hkrati pa lahko preverijo še ostale oznake, ki jih je ta oseba dodala. S tem se lahko odkrije, na kakšen način uporabniki označujejo in interpretirajo neko vsebino, ki ima za njih smisel (Matoh in Koželj, 2009).

Označevanje dokumentov igra glavno vlogo v spletu 2.0, saj uporabnikom omogoča iskanje in skupno razvrščanje informacij. Njihovo označevanje dokumentov se torej prikaže v t. i. oblaku oznak in predstavlja nekakšno vizualizacijo v folksonomiji (Matoh in Koželj, 2009). Velikost črk, s katerimi je oznaka zapisana, je odvisna od njene priljubljenosti (Demšar et al., 2009). Takšen primer prikazuje Slika 1: oznaka »Web 2.0« je napisana z največjimi črkami, ker je bila največkrat uporabljena, kar hkrati izraža tudi njeno priljubljenost. Folksonomija je torej celotni seznam oznak, zbranih na enem sistemu. Po navadi uporabnik seznama oznak nikoli ne vidi v celoti, saj ta temu tudi ni namenjen (Demšar et al., 2009). Oblak oznak je bil prvič uporabljen v spletnem servisu Flickr (Razpotnik, 2011).

Slika 1: Primer oblaka oznak.

(Pridobljeno s spletne strani <http://www.esa.org/esablog/research/science-journalism/changes-in-science-and-the-public/>.)

Vse več spletnih strani omogoča dodeljevanje oznak, saj je to postalo zanimivo za uporabnike, ker lahko na hiter in enostaven način najdejo želene vsebine. Hitro širitev folksonomij lahko opazimo kmalu po začetku njihove uporabe, saj kot navaja Noruzi (2006), nekatere najbolj znane in uporabljene spletne strani že intenzivno posegajo po označevanju vsebin. Naštevam naslednje spletne strani:

- CiteULike: www.citeulike.org
- Connotea: www.connotea.org
- Dabble: www.dabble.com
- Del.icio.us: www.del.icio.us
- Flickr: www.flickr.com

- Furl: www.furl.net
- LibraryThing: www.librarything.com
- Scuttle: www.scuttle.org
- Shadows: www.shadows.com
- Simpy: www.simpy.com
- Spurl: www.spurl.net
- TagCloud: www.tagcloud.com
- Tagzania: www.tagzania.com
- Technorati: www.technorati.com
- Unalog: www.unalog.com
- Wink: www.wink.com
- Yahoo's MyWeb: <http://myweb.yahoo.com>
- YouTube: www.youtube.com

Folksonomije so prisotne tudi na nekaterih slovenskih spletnih portalih: 24ur: <http://www.24ur.com/>, Vizita: <http://vizita.si/>, Bibaleze: <http://www.bibaleze.si/>, Okusno je: <http://okusno.je/>, Dom in vrt: <http://www.dominvrt.si/>, Cekin: <http://cekin.si/>, Zadovoljna: <http://www.zadovoljna.si/>, Bodi eko: <http://www.bodieko.si/> itd.

Ker omogočajo dodajanje oznak, spletni portali pridobivajo čedalje več uporabnikov, kar je zelo dobra marketinška poteza. Pomembno je, da podjetja/posamezniki, ki imajo v lasti različne spletne strani, sledijo novim trendom in izkoristijo čim več dodatnih storitev, ki jih ponuja današnji splet. Uporabniki so čedalje bolj zahtevni in si želijo vse več. Zato je treba iti v korak z njimi.

4.1 PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI FOLKSONOMIJ

Glavna prednost uporabe folksonomij je, da dodeljevanje oznak lahko poteka spontano, hitro in enostavno. Oznake so lahko javne ali zasebne, kar pomeni, da jih lahko uporabnik pokaže javnosti ali pa samo določenim znancem. Označeni izrazi so lahko aktualni in sodobni, med drugim pa tudi bogati in raznoliki. Naslednjo prednost predstavlja pluralnost, kar pomeni, da ni napačnega in pravilnega označevanja, pri tem pa so vsi uporabniki in vse oznake enakovredni. Pri označevanju je pomembna tudi individualna nota. To pomeni, da lahko posameznik pri označevanju v sistemu ohrani svoje želje in značilnosti (Demšar et al., 2009).

Ena največjih pomanjkljivosti folksonomij je, da nimajo omejitve pri izbiri oznak, zato je izdelanih veliko podobnih oznak. Pri tem bi bila učinkovita kontrola pri vnosu novih oznak dobrodošla (Matoh in Koželj, 2009), saj so zaradi pomanjkanja nadzora nad terminologijo folksonomije pogosta tarča kritik. Pomanjkanje kontrole nad oznakami povzroča mnogo težav; ena od njih je tudi prikaz nedoslednih in nezanesljivih rezultatov pri iskanju (Demšar et al., 2009).

Noruzi (2007) navaja štiri glavne probleme označevanja pri folksonomijah:

- Število: razlike v črkovanju lahko oslabijo sistem označevanja. Kot primer bi lahko navedli oznaki »mačka« in »mačke«. Ker se oznaki razlikujeta, poizvedba za eno ne bo vrnila rezultatov za obe, razen če ima inteligentni sistem za iskanje sposobnost za opravljanje takšnih zamenjav, ki so vgrajene vanj.
- Večpomenke: besede, ki imajo dva ali več podobnih pomenov. Večpomenka v praksi redči rezultate poizvedbe z vrnitvijo sorodnih izrazov, ki so večinoma neuporabni. Površinsko povedano, večpomenke so podobne homonimom, kjer ima beseda več različnih, nepovezanih pomenov. Toda homonimi ne predstavljajo tako velikih težav, saj se jih lahko v večji meri izključi iz iskalnega sistema oznak.
- Sinonimi: različne besede s podobnimi ali identičnimi pomeni predstavljajo velik problem za sistem označevanja zaradi neskladja med termini, ki so uporabljeni pri označevanju. Za iskalca to lahko pomeni težavo, saj se ne bo mogel prepričati, ali je sistem našel vse relevantne dokumente.
- Globina (specifičnost) označevanja: ko se dodeljuje oznake, se poraja vprašanje, kako specifičen naj bo uporabnik pri pretvorbi konceptov v oznake. Spletni viri so

lahko označeni na več ravneh specifičnosti: od zelo širokih izrazov, ki so vzeti samo iz izvlečka in naslova, do zelo konkretno izraženih terminov, vzetih iz besedila. Globina oznak se nanaša na to, koliko jih sistem vsebuje.

Poleg zgoraj opisanih problemov in pomanjkljivosti, ki jih povzroča nekontrolirani jezik v folksonomijah, Demšar et al. (2009) navajajo tudi najpogostejše očitke pri njihovi uporabi:

- Ni nadzora nad pojmi: uporaba izrazov in pojmov, ki se tvorijo na novo in se uporabljajo samo za osebno rabo (npr. 2READ); novotvorjeni izrazi imajo lahko zelo kratek »rok trajanja«, poleg tega pa so lahko še nerazumljivi v splošni javnosti.
- Odnosi med pojmi v folksonomiji niso vzpostavljeni. To pomeni, da ni nadrejenih in podrejenih pojmov.
- Sistemi velikokrat omogočajo samo uporabo preprostih izrazov (in ne tudi besednih zvez).
- Raznolikost specifičnih oznak, kar pomeni, da nekateri istim objektom dodeljujejo zelo splošne, drugi pa zelo specifične oznake.
- Izrazi in tematike, ki so dominantnejši, so vidnejši in bolj privilegirani od manj priljubljenih tematik.

Nekatere knjižnice poleg standardiziranih predmetnih oznak uporabnikom že omogočajo možnost dodajanja oznak tudi v spletne knjižnične kataloge (OPAC). Njihov namen je, da spodbudijo družabno in sodelovalno naravo spleta 2.0 v odnosu do kataloga. Uporabnikom to omogoča, da sicer prispevajo v zaprti sistem katalogiziranja, a ga samo dopolnjujejo; tako tradicionalne katalogizacije ne nadomestijo v celoti (Steele, 2009). Knjižnice v tujini so namreč opazile, da jim sodelovanje z uporabniki in bralci preko spleta prinese korist v smislu, da lahko ponovno ali na novo pridobijo in privabijo uporabnike (Demšar et al., 2009).

Kljub temu da ima folksonomija kar nekaj slabosti, pa lahko rečemo, da je zanimiva in koristna. Ko iščemo vsebine, ki nas zanimajo, lahko s sledenjem povezavam odkrijemo vsebine, ki bi morda ostale neopažene. Tisti, ki zagovarjajo uporabo folksonomij, verjamejo, da takšen sistem zagotavlja koristno, predvsem pa cenejšo alternativo tradicionalnim sistemom za opis vsebine. Rešitev za omenjene slabosti pa vidijo v

sodelovanju strokovnjakov s področja klasifikacije in strokovnjakov s področja skupnega družbenega označevanja (Demšar et al., 2009).

Folksonomije so postale del našega vsakdanjega življenja, saj jih srečujemo vsepovsod na spletu, tudi pri vsakodnevnem branju novic. Menimo, da je uporaba folksonomij koristna zaradi večje vključenosti uporabnikov v družbeno okolje, pa četudi samo preko spleta. Tudi druženje na takšen način, kot je uporaba oznak oziroma označevanje vsebin, ki jih potem vidijo vsi uporabniki, je lahko koristno in dobrodošlo, saj posamezniki s tem širijo svoj besedni zaklad, vidijo, kakšne interese imajo drugi uporabniki, na podlagi skupnih interesov se lahko celo povežejo med seboj. Ravno to je namen folksonomij in spleta 2.0.

5 LIBRARYTHING

LibraryThing (2016) je spletni servis za katalogizacijo, ki uporabnikom na enostaven način omogoča katalogiziranje knjig, vodenje knjižnice, dodajanje oznak, objavljane ocen in kritik knjig itd. Ker gre za skupno oziroma sodelovalno katalogiziranje knjig, lahko preko LibraryThinga najdemo uporabnike, ki imajo podoben okus ali podobno sestavljene knjižnice. Prednost opisanega procesa je, da si lahko z drugimi uporabniki izmenjujemo predloge knjig in mnenja. LibraryThing je ustanovil Tim Spalding, storitev pa je začela delovati avgusta 2005. V servis je vpisanih že 2.098.461 uporabnikov, ki so dodali in katalogizirali 109.144.796 knjig ter dodali 131.461.111 oznak (stanje na dan 26. 9. 2016).

Prednost LibraryThinga je, da je dostopen vsepovsod, brezplačno pa lahko dodamo in katalogiziramo do 200 knjig. Za dodajanje več knjig lahko uporabniki plačajo letno članarino, ki znaša 10 dolarjev, možna pa je tudi doživljenjska članarina, ki znaša 25 dolarjev. Potek dodajanja in katalogiziranja knjig ter izdelave lastne knjižnice je preprost. Uporabniki dodajajo knjige v svoj katalog z vnosom naslova, avtorja ali številke ISBN, servis LibraryThing pa jih preveri v knjižnici ameriškega kongresa, na vseh petih nacionalnih straneh Amazona in v več kot 700 knjižnicah s celega sveta. Ko servis najde natančne podatke knjige, lahko uporabniki uredijo knjige v svojem katalogu in jim dodelijo oznake. Pri tem lahko uporabijo klasifikacijo kongresne knjižnice in sistem Deweyeve decimalne klasifikacije.

LibraryThing poleg angleščine podpira tudi druge jezike, uporabnikom pa ponuja možnost sodelovanja pri prevajanju. Trenutno je na voljo v 55 jezikih, vendar celoten servis ni preveden v vse jezike; v slovenščino je prevedenih le 15,8 %. Na voljo je tudi forum, ki prav tako podpira različne jezike. Med drugim si lahko ogledamo, koliko članov je vpisanih v različnih jezikih, koliko knjig so vpisali in koliko oznak so jim dodali. Slovenski jezik na portalu na primer uporablja 50 članov, ki so vpisali 2.458 knjig in dodali 4.499 oznak (stanje z dne 26. 9. 2016).

6 ISBD(M)

Mednarodni standardni bibliografski opis za monografske publikacije (ISBD(M)) določa bibliografski opis publikacij in rabo ločil ter predpisuje vrstni red elementov. Leta 1971 je izšlo prvotno besedilo ISBD(M) kot zbirka priporočil; kmalu potem ga je prevzelo večje število nacionalnih bibliografij. Po prevodu iz angleškega jezika v več drugih jezikov so ga začele uporabljati tudi komisije za katalogizacijo pri preoblikovanju nacionalnih pravil za bibliografski opis. Zaradi številnih pripomb in priporočil uporabnikov so komisije podprle odločitev za pripravo izboljšane besedila. Zato je bila leta 1974 objavljena prva standardna izdaja ISBD(M). Ob oblikovanju splošnega standardnega bibliografskega opisa ISBD(G), ki je izšel leta 1997, je zaradi usklajevanja z zahtevami ISBD(G) nastala tudi popravljena izdaja ISBD(M), ki je izšla leta 1978. Pred tem je stalni odbor sekcije za katalogizacijo pri IFLA sklenil, da bo veljavnost vseh besedil ISBD, ki so izšla do tedaj, v prihodnje pet let, nato pa bodo preučili potrebo po spremembi vseh ali le nekaterih besedil. Zato je bila pri IFLA ustanovljena Komisija za revizijo ISBD, kjer so pripravili načrt ocene in revizije štirih ISBD – ISBD(CM), ISBD(NBM), ISBD(S) –, ki so prvič izšli leta 1997, in takratne zadnje izdaje ISBD(M) iz leta 1978. Tako so za vsak ISBD določili posebne delovne skupine. Večletne izkušnje z zgoraj naštetimi ISBD-ji so pokazale, da so prešli v široko uporabo v deželah, kjer še niso imeli lastnih nacionalnih pravil za katalogizacijo, prav tako pa so postali standardni vir podatkov pri izdelavi lastnih katalogizacijskih pravil. S praktičnimi izkušnjami so prišle na plan nove številne ideje za nadaljnjo izboljšavo besedil. Slovenski prevod predelane izdaje ISBD(M) je izšel leta 1997 (ISBD(M), 1997).

Ker se v knjižnicah obdeluje različno gradivo, uporabljamo pri tem različne ISBD-je. Vsi spodaj našteti temeljijo na splošnem ISBD(G). Za serijske publikacije in druge

kontinuirane vire se uporablja ISBD(CR), za neknjižno gradivo ISBD(NBM), za kartografsko gradivo ISBD(CM), za gradivo, nastalo pred letom 1801, ISBD(A), za glasbene tiske ISBD(PM) in za elektronske vire ISBD(ER) (ISBD(M), 1997).

Namen ISBD je, da se predpišejo določila za usklajeno katalogizacijo po svetu in da se med drugim tudi pospeši mednarodna izmenjava bibliografskih zapisov v mednarodnem knjižničarskem in informacijskem okolju ter med nacionalnimi bibliografskimi ustanovami. Med drugim je namen ISBD tudi, da postanejo zapisi različnih virov izmenljivi, tako da so zapisi ene države primerni za bibliografske sezname ali knjižnične kataloge drugih držav. Poleg tega je pomembno, da ISBD pomaga pri predstavitvi zapisov brez jezikovnih ovir na takšen način, da so zapisi v enem jeziku razumljivi tudi v drugih jezikih. Naslednji namen ISBD je, da pomaga pri konverziji bibliografskih zapisov v strojno čitljivo obliko. ISBD predpisuje določila za pokrivanje največjega možnega števila opisnih podatkov, ki jih zahteva vrsta različnih bibliografskih dejavnosti, zato vsebuje elemente, ki so potrebni za eno ali več teh dejavnosti, ne pa za vse. V vsaki državi naj bi nacionalna bibliografska ustanova sprejela odgovornost za pripravo dokončnega zapisa za vsako publikacijo, ki je izdana v tej državi. Med drugim je priporočljivo tudi, da pripravi dokončen opis, ki vsebuje vse obvezne elemente opisa po ustreznem ISBD. Nekateri elementi niso obvezni, podatek je lahko vključen ali izpuščen v skladu z navodili bibliografske ustanove. Tiste katalogizacijske ustanove, ki ne pripravljajo popolnega bibliografskega zapisa za mednarodno izmenjavo, imajo možnost izbire med obveznimi in neobveznimi elementi ISBD, toda izbrani elementi morajo biti v predpisanem vrstnem redu in zapisani z ustreznimi ločili v skladu z ustreznim ISBD. ISBD med drugim tvori tudi del celotnega bibliografskega zapisa, ki pa se običajno sam ne uporablja (ISBD(M), 1997).

6.1 OBMOČJA ISBD(M)

1. OBMOČJE NASLOVA IN NAVEDBE ODGOVORNOSTI

Elementi prvega območja so stvarni naslov, splošna oznaka gradiva, ki je neobvezna, vzporedni naslov, dodatek k naslovu in navedba odgovornosti. Predpisan vir, iz katerega črpamo podatke, je naslovna stran publikacije. Podatke, ki niso na naslovni strani, ampak drugje v publikaciji, navedemo v oglatem oklepaju. Tiste podatke, ki jih ne

najdemo v publikaciji, ampak v drugih virih, navedemo v sedmem območju, to je v območju opomb. Treba je omeniti, da je pomemben dobeseden prepis stvarnega naslova z naslovne strani, kar pa ne velja nujno za ločila in velike začetnice (ISBD(M), 1997).

2. OBMOČJE IZDAJE

Elementi drugega območja obsegajo navedbo izdaje, vzporedno navedbo izdaje, ki je neobvezna, navedbo odgovornosti za izdajo, dodatno navedbo izdaje in navedbo odgovornosti za dodatno navedbo izdaje. Predpisani viri podatkov so naslovna stran publikacije in ostale začetne strani ter kolofon. Če podatki niso navedeni v predpisanih virih podatkov, jih navedemo v oglatem oklepaju (ISBD(M), 1997).

3. OBMOČJE POSEBNIH PODATKOV O GRADIVU ALI O ZVRSTI PUBLIKACIJE

Za tiskane monografske publikacije se to območje ne uporablja, razen v posebnih primerih: »ISBD(M) uporabljamo za opise enot, katerih vsebino obravnavajo specializirani ISBD (npr. atlas), je za to območje priporočljivo uporabiti določila, ki jih prinašajo ustrezni ISBD« (ISBD(M), 1997, str. 32).

4. OBMOČJE ZALOŽNIŠTVA, DISTRIBUCIJE ITN.

Elementi četrtega območja so: kraj izida in/ali distribucije, ime založnika in/ali distributerja, navedba funkcije distributerja (neobvezno), leto izida in/ali distribucije, kraj tiskanja ali izdelave (neobvezno), ime tiskarja ali izdelovalca (neobvezno) in leto tiskanja ali izdelave, tudi neobvezno. Predpisani viri podatkov so naslovna stran, druge začetne strani in kolofon. Tiste podatke, ki niso na predpisanih virih, napišemo v oglatem oklepaju (ISBD(M), 1997).

5. OBMOČJE FIZIČNEGA OPISA

Elementi petega območja zajemajo posebne oznake gradiva in obsega, navedbo ilustracij, mere in navedbo spremnega gradiva, ki je neobvezna. Predpisan vir črpanja podatkov je celotna publikacija. Pri tem je treba omeniti, da kadar strani ali listi v publikaciji niso oštevilčeni, jih lahko seštejemo in vsoto zapišemo z arabskimi številkami v oglatem oklepaju ali pa njihovo število ocenimo in navedemo kot približno število listov oziroma strani. Omembe vredna je tudi mera publikacije, pri čemer merimo vzdolž hrbta.

Treba jo je zaokrožiti na naslednji polni centimeter in jo pri zapisu navesti v centimetrih s kratico »cm« (ISBD(M), 1997).

6. OBMOČJE ZBIRKE

Območje knjižne zbirke uporabljamo samo takrat, ko vsi deli publikacije izidejo (ali naj bi izšli) v isti zbirki ali podzbirki. V drugih primerih zbirko ali podzbirko navedemo v sedmem območju. Če publikacija pripada več kot eni zbirki in/ali podzbirki hkrati, je treba območje ponoviti. Območje zbirke vsebuje: stvarni naslov zbirke ali podzbirke, vzporedni naslov zbirke ali podzbirke, dodatek k naslovu zbirke ali podzbirke (neobvezno), navedbo odgovornosti, ki se nanaša na zbirko ali podzbirko, mednarodno standardno serijsko številko zbirke ali podzbirke in številčenje v okviru zbirke ali podzbirke. Predpisani viri, iz katerih črpamo podatke, so naslovna stran, druge začetne strani, ovoj, hrbet in kolofon (ISBD(M), 1997).

7. OBMOČJE OPOMB

Vsebina in elementi tega območja niso strogo določeni. Omenjeno je, da opombe dopolnjujejo in razširjajo formalni opis s podatki, saj jih pravila opisa posameznih območij ne dovoljujejo. Opombe se lahko nanašajo na katerikoli vidik vsebine in oblike publikacije. Že zaradi njihove narave jih ne moremo naštevati izčrpno, lahko pa jih razvrščamo v skladu z območji ISBD(M). Predpisan vir črpanja podatkov je katerikoli vir. Opombe so lahko različne, na primer: opombe k območju naslova in navedbi odgovornosti, opombe k območju izdaje in o bibliografski preteklosti publikacij, opombe k območju fizičnega opisa itd. (ISBD(M), 1997).

8. OBMOČJE STANDARDNE (ALI DRUGE) ŠTEVILKE IN POGOJEV DOBAVE

V primeru, da ima publikacija več kot samo eno standardno številko, lahko območje ponovimo. To se lahko zgodi, kadar je publikacija izšla v več kot enem samem formatu ali pri več založnikih ali kadar ima publikacija standardno številko za vsak posamezni zvezek pa tudi standardno številko za celoto, katere del je. Elementi zadnjega območja so standardna (ali druga) številka in pogoji dobave in/ali cene (neobvezno). Predpisan vir, iz katerega črpamo informacije, je katerikoli vir. Pri tem je treba omeniti, da

pred standardno številko stoji kratica ISBN, številko pa prepíšemo v skladu z ustreznim standardom (ISBD(M), 1997).

7 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

Folksonomije in spletne strani, ki jih uporabljajo, so postale zanimive za raziskovanje, saj je na to temo bilo narejenih že kar nekaj raziskav. Dve od njih so leta 2009 opravili študentje na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Matoh in Koželj (2009) sta obravnavala spletna servisa LibraryThing in Fotthing, pri čemer sta analizirala 150 najpogostejše dodeljenih oznak in skušala identificirati njihov pomen (kaj opisujejo: vsebino dokumenta, naslov, obliko itd.). Poleg tega sta bila pozorna na slovnično število in vrsto pojmov (enostavni, sestavljeni). V okviru LibraryThinga uporabniki najpogostejše označujejo zvrst in temo – teh oznak je bilo skupaj malo več kot polovica. Naslednjo kategorijo pogosto dodeljenih oznak predstavljajo kraj, liki iz zgodbe in oblika dela (film, glasba, knjiga). Pri kategoriji kraj so mišljene tiste oznake, ki krajevno uvrščajo avtorjevo/igralčevo/ustvarjalčevo rojstvo, bivanje, smrt, kraj snemanja, kraj dogajanja v delu itd. Od oznak, ki so bile večinoma abstraktne, je bilo 130 takšnih, ki so bile zapisane v ednini. Med drugim sta avtorja zasledila, da se je poleg enostavnih oznak pojavilo tudi 43 sestavljenih pojmov. Izpostavila sta tudi kratice, ki jih uporabniki uporabljajo pri dodeljevanju oznak, npr. »sf« in »sci-fi«. Ti kratici predstavljata oznaki za znanstveno fantastiko (angl. *science fiction*). To pa ni bil edini primer, ko je več pojmov označevalo isti dokument. Pojavili sta se še dvojnici »library«/»libraries« in »movie«/»movies«. Zaslediti je bilo mogoče tudi besede, ki imajo različne možne zapise, npr. »humor«/»humour«. Takšen način dodeljevanja oznak vsebinam lahko predstavlja problem za uporabnike, saj je zelo težko najti vse relevantne dokumente. V drugi del raziskave je bilo zajetih 92 oznak s fotografij s spletnega portala Fotthing. Največkrat uporabljena kategorija pri opisu fotografij je bil opis (31 oznak), sledita pa mu kraj z 22 oznakami in tema z 10 oznakami. Med drugim je avtorja raziskave zanimalo tudi, kako pogosto so uporabljene določene oznake. Prišla sta do ugotovitve, da sta največkrat uporabljeni kategoriji opis in tema. Poleg tega sta zasledila tudi kar nekaj primerov oznak, ki so bile zapisane tako v množini kot v ednini. Prav tako sta našla precej oznak, ki so si pomensko zelo podobne, vendar jih težko uvrstimo v skupino sinonimov, npr.

»girl«/»woman«, »scenery«/»landscape«, »house«/»building«. Zanimivo je bilo, da avtorja raziskave nista opazila niti enega sestavljenega izraza. Na podlagi tega lahko domnevamo, da spletni portal Fototohing že spada med tiste storitve, ki pri dodeljevanju oznak ne dopuščajo možnosti sestavljanja besednih zvez. Zaradi dveh različnih konceptov pri obravnavanih spletnih servisih je bila pri primerjavi potrebna previdnost. Na podlagi opravljene raziskave sta avtorja sklepala, da uporabniki v obeh primerih najbolj pogosto opisujejo objekte oziroma osebe.

Naslednja pilotna raziskava je zajemala spletni servis 43Things in spletno knjigarno Amazon. Pri tej raziskavi so preverjali, ali se pojmi, ki jih vsebuje izbrana folksonomija, nahajajo tudi v Univerzalni decimalni klasifikaciji (UDK), in kakšne so lastnosti izrazov, ki so uporabljeni v folksonomijah (Demšar et al., 2009). Spletni servis 43Things je namenjen uporabnikom, ki si želijo poiskati virtualno družbo sebi enakih glede na osebne cilje – gre namreč za urejanje seznama želja in opravljenih ciljev. V raziskavi so analizirali 200 najpogostejših ciljev. Najprej so pomen oznak pretvorili v pojme, ki so jih iskali v UDK. Rezultati analize so pokazali, da največ oznak, 44, spada v skupino 3 (družbene vede), sledi ji skupina 1 (filozofija) s samo eno oznako manj, pri skupini 0 (splošno) se pojavi 32 oznak in pri skupini 2 (religija, teologija) 28 oznak. Skupine UDK od 5 do 9 (naravoslovje, uporabne vede, umetnost, jeziki itd.) spadajo med manj uporabljene pri razvrščanju oznak. Študentom je uspelo razvrstiti vseh 200 najbolj priljubljenih oznak. Menijo, da bi folksonomijo lahko dopolnili in podprli s to vrsto klasifikacije. Drugi del raziskave je zajemal spletno trgovino Amazon, pri čemer so pregledali izbrano knjižnično gradivo (natisnjene knjige, filmske in glasbene posnetke) in analizirali pogostost pojavljanja oznak (skupaj 1185). Največkrat uporabljene oznake spadajo pod vrednostno oceno (252), sledita ji zvrst (229) in vsebina (158). V kategorijo ne vem spada 94 dodeljenih oznak, oblika dela zajema 90 oznak, 61 oznak pa je bilo dodeljenih kategoriji igravec. Ostale kategorije (razno, nosilec, kraj, izvajalec, čas, lik, avtor, naslov in publika) so bile dodane manj kot 50-krat. Manj kot 20-krat uporabniki označujejo lokacijo, doživetje in ustvarjalca. Študente je presenetilo, da se je največkrat pojavila kategorija vrednostna ocena, saj se tega v knjižnici izogibamo. Kot je bilo pričakovano, so priljubljene tudi oznake, ki opisujejo vsebino in zvrst. Nekaj oznak je bilo tudi takšnih (8 %), ki jih niso mogli uvrstiti v nobeno kategorijo. Pojavljali so se sestavljeni (63 %) in enostavni (37 %) pojmi. Poleg tega je bilo opaženih tudi nekaj pojmov, ki bi jih morda

lahko poenotili (dvd, dvds, dvd drama). Naleteli so tudi na nepopolne oznake, veliko slovničnih, pravopisnih in drugih napak ter na kratice imen in naslovov. Po končani analizi avtorji menijo, da je kombinacija klasifikacijskega sistema in folksonomij najbolj smiselna za družbo, ki je prepolna informacij.

Šauperl (2010) je ugotavljala, ali je UDK možno uporabiti kot dopolnitev in podporo brskanju po oznakah. Izpostavila je dve ključni vprašanji: ali so izrazi uporabljeni kot oznake v folksonomijah, vključene v UDK, in katere so glavne značilnosti izbranih dokumentov, ki so označeni s strani uporabnikov, in ali se lahko izrazijo z UDK. Pod drobnogled je vzela štiri različne folksonomije spletnih servisov: Delicious, 43 Things, LibraryThing in Amazon. Delicious je spletni servis, ki uporabnikom omogoča shranjevanje, deljenje in urejanje najljubših zaznamkov. Pri tem je bilo izbranih 197 najbolj priljubljenih oznak. Pri 43 Things je bilo zajetih 198 oznak, pri LibraryThingu je bilo analiziranih 173 oznak pri treh izbranih knjižnih delih, prav tako je avtorica izbrala enaka dela pri analizi oznak (zajetih 471) spletne knjigarne Amazon. Želela je izvedeti, ali UDK pokriva vse pojme, ki jih uporabniki izražajo v oznakah, in kakšne lastnosti dokumenta so izražene v oznakah. Največji del ujemanja oznak z UDK se pojavi pri 43 Things (91 %) in Delicious (90 %). Sledita jima LibraryThing z 79 % in Amazon (33 %). Pojavile so se tudi oznake, ki niso bile najdene v UDK. Največ takih oznak je bilo pri Amazonu (63 %), sledi mu LibraryThing (38 %), z 9 % takšnih oznak pa sta bila udeležena Delicious in 43 Things. Oznake, ki so se pojavile največkrat, so opisovale tematiko (34 %), imena (16 %) in žanr (11 %). Vsi pojmi se lahko izrazijo z UDK. Avtorica je bila presenečena nad visokim pojavom oznak pod kategorijo mnenja (9 %) pri LibraryThingu in Amazonu, ki ne morejo biti izražene z UDK. Zato avtorica podaja predlog, da bi bile te oznake kot del oznak v katalogu ločene od bibliografskega opisa, saj so za uporabnike očitno zanimive in uporabne. Zanimivo je tudi, da se je pri LibraryThingu in Amazonu prav tako pojavilo veliko število oznak, ki izražajo imena. Pri tem je avtorica podala predlog, da bi se morala uvesti normativna kontrola imen, saj se velikokrat pojavijo imena igralcev ali avtorjev. Pojavilo se je namreč 59 % oznak, ki jih je mogoče izraziti z UDK, približno polovice od 38 % oznak pa se ne da izraziti; ravno to so imena. Po končani analizi avtorica predlaga uporabo strukturiranih oznak, ki bi jih uporabniki izbirali pri dodajanju oznak. Sistem bi strukturirane oznake predlagal kot pomoč pri dodeljevanju in odločitvi. Vseeno bi dopuščal, da se uporabnik lahko sam odloči, ali bo izbral predlagano

oznako – v nasprotnem primeru bi lahko dodal svojo oznako. Poleg tega avtorica dvomi, da bi folksonomije igrale pomembno vlogo pri opisu knjižničnih virov. Če želimo privabiti uporabnike nazaj v knjižnico in k uporabi kataloga, se morajo knjižnice in spletne skupnosti povezati in stremeti k razvoju UDK v smeri prostega pristopa do gradiva.

Naslednjo zanimivo raziskavo je izvedla Mlakar (2011). Primerjala in analizirala je predmetne oznake s področja astronomije v COBIB in na LibraryThingu. Zanimalo jo je, ali je vključitev folksonomij v kataloge ideja, ki je vredna truda, ali so oznake knjižničarjev dovolj opisne in izčrpne ter v kolikšni meri se oznake v COBIB nanašajo na temo, čas, kraj, osebe itd. v primerjavi z oznakami na LibraryThingu. Vzorec je zajemal 20 izbranih naslovov knjig s področja astronomije, ki jih je avtorica poiskala v LibraryThingu, v COBIB pa je v okviru izbranih naslovov našla 64 bibliografskih zapisov. To pomeni, da je določenemu naslovu iz LibraryThinga lahko ustrezal en sam ali več bibliografskih zapisov v COBIB. Avtorica je pri vsakem izbranem naslovu pregledala vse oznake, ki so jih dodelili uporabniki LibraryThinga. Prav tako je v COBIB pregledala vse predmetne oznake v zapisih, ki se nahajajo v poljih 600–609 in 610a. Uporabniki LibraryThinga so pri 20 izbranih naslovi oblikovali kar 4.210 oznak, ki so bile dodane 25.955-krat, knjižničarji pa so v COBIB oblikovali veliko manj predmetnih oznak (74) in jih dodali 260-krat. V raziskavi je avtorica ugotovila, da se je v LibraryThingu pojavil velik delež osebnih oznak, kar je razumljivo, saj uporabniki uredijo svojo lastno knjižnico tako, da oblikujejo svoj katalog. Avtorica diplomskega dela ugotavlja: če porazdelitev oznak v LibraryThingu brez osebnih oznak primerjamo s porazdelitvijo oznak v COBIB, pri obeh izstopa tema kot najpomembnejša kategorija. Sledijo ji zvrst, oblika dela in osebe. Prav tako so uporabniki LibraryThinga oblikovali veliko različic oznak: teh je bilo 465. Sem spadajo podobno oblikovane oznake, okrajšave, edninske in množinske oblike oznak, sinonimi, homonimi, različice imen in nekatere oznake z nečrkovnimi znaki. Analiza 64 zapisov v COBIB je med drugim pokazala tudi, da knjižničarji dodajajo približno enak delež kontroliranih in nekontroliranih oznak. Uporabniki LibraryThinga oblikujejo vse enake oznake kot knjižničarji, nato pa jih dodajo še precej več. To pomeni, da so uporabniki pri opisu bolj iznajdljivi in uporabijo več različnih oznak, ki podobno opisujejo vsebino; to lahko velikokrat predstavlja problem, kadar gre za okrajšave ali za imena. Knjižničarji se pri opisovanju oziroma dodajanju predmetnih oznak držijo načel, kar pomeni, da vsebino opisujejo z manj oznakami, ki pa so bolj podrobne. Tudi pri tej raziskavi so se pojavile

slovnične napake, uporaba ednine in množine, različice že oblikovanih oznak, sestavljene oznake itd. Avtorica je prišla do zaključka, da imajo uporabniki pri opisu vsebin več idej in domišljije in uporabljajo veliko različnih oznak. Prav tako je mnenja, da bi bilo folksonomije smiselno vključiti v kataloge, vendar ločeno od vsebinskih opisov strokovnjakov.

Poleg raziskav slovenskih avtorjev in raziskovalcev je nastalo tudi nekaj tujih raziskav na podobno temo. Eno od zanimivih raziskav so izvedli Thomas, Caudle in Schmitz (2010), ki so pregledali in analizirali problematične oznake v LibraryThingu. Za vzorec so si izbrali 10 knjig, ki so priljubljene pri bralcih. Vsega skupaj je bilo dodeljenih 7.653 oznak, ki so jih pregledali in analizirali, razdelili v kategorije in izključili kategorijo osebnih oznak, saj te pri iskanju gradiva nimajo pomena. Osredotočili so se na problematične oznake. Pozornost so posvetili slovničnim napakam, oznakam v tujem jeziku, datumom in stavkom. Rezultati so pokazali, da se teh v vzorcu izbranih knjig pojavlja zelo malo – 6 %. Večje število oznak zajemajo nečrkovni znaki (23 %), sledijo pa jim akronimi, okrajšave in inicialke (12 %). Pozorni so bili tudi na žargon, sleng, samostalnike (v ednini in množini) in različice. Ugotovili so, da uporabniki LibraryThinga zelo malo uporabljajo žargon (5 %) in sleng (3 %). Rezultati so pokazali tudi, da je bilo 47 % oznak samostalnikov, kar 83 % od teh pa je bilo v ednini. To je v nasprotju s pravili geslovnika Library of Congress Subject Headings (LCSH), kjer se uporablja množina. Oznak s samostalniki v množini je bilo le 15 %. Med drugim so avtorji izpostavili tudi največji problem dodeljevanja oznak: to so različice že oblikovanih oznak, ki se jih je pojavilo kar 36 %. Kot so predlagali avtorji članka, bi lahko ta problem rešili z uvajanjem pravil pri dodeljevanju oznak, uvajanjem tezavra in oblikovanjem navodil o dodeljevanju oznak v sistemu. Hkrati bi uporabnikom omogočili, da uredijo in združijo oznake. S temi metodami bi lahko povečali uporabnost oznak v knjižničnih katalogih, zmanjšali bi število »neurejenih« oznak in spodbudili urejenost. Toda s tem bi lahko uporabnike omejili in odvrnili od označevanja, tega pa oblikovalci servisa ne želijo storiti, saj je čar označevanja v prosto oblikovanih in nestrukturiranih oblikah.

Še eno od zanimivih tujih raziskav je izvedla znana raziskovalka na našem področju Spiteri (2009). Zanimalo jo je, ali je možno zapise, ki so oblikovani na priljubljenih družbenih spletnih servisih, primerjati s kataložnimi zapisi, ustvarjenimi v skladu z

veljavnimi strokovnimi standardi, ki se uporabljajo za katalogizacijo v knjižnicah. Zanimalo jo je tudi, katere značilnosti se pojavljajo pri spletnih servisih in ali se lahko te značilnosti in ostale lastnosti spletnih servisov vključi v oblikovanje knjižničnih kataložnih zapisov. Za raziskavo je izbrala 16 družbenih spletnih servisov, na katerih je pregledala kataložne zapise za samo eno določeno monografsko publikacijo, pri čemer je za osnovo vzela ISBD in izbrala naslednje elemente: naslov, avtor, izdaja, kraj izdaje, založnik, datum izdaje, obseg in mere, zbirke, ISBN in jezik. Dodala je tudi element naslovna slika, ki ni del ISBD. Poleg elementov ISBD je avtorica pod drobnogled vzela tudi značilnosti družbenih spletnih servisov in jih razdelila na: dostop do katalogov ostalih uporabnikov, iskanje uporabnikov, zasebne kontakte, seznam »prijateljev« (angl. »buddy« list), oblikovanje profilnih strani, oblikovanje lastnih map, možnost dodajanja oznak, ocene, delovanje/ocenitev (angl. *ratings*), forume in možnosti vpogleda, »koga zanimajo podobne stvari«. Rezultati analize so pokazali, da samo štirje spletni servisi omogočajo dodajanje svojega zapisa. Presenetljivo je tudi to, da je element naslovna slika edini, ki je skupen pri vseh 16 spletnih servisih. Element avtor se pojavi na 14 (87,5 %) spletnih servisih, kar je zanimiv podatek, saj je avtor oziroma navedba odgovornosti pomemben podatek za iskanje gradiva. Dejstvo, da se je element številka ISBN pojavil na samo 13 (81,3 %) straneh, je pomembna pomanjkljivost, saj je ISBN unikaten del identifikacije knjige, ki pomaga pri učinkovitem iskanju določene izdaje. Od 16 pregledanih spletnih portalov je LibraryThing edini, ki vsebuje vse elemente. Omembe vreden je tudi podatek, da spletna portala Librarians in Ulik ne vsebujeta niti številke ISBN, kar lahko povzroči upad zaupanja uporabnikov v primernost zapisa za identifikacijo enotnega naslova. V drugem delu raziskave, kjer so avtorico zanimale značilnosti spletnih portalov, so rezultati pokazali, da vse spletne strani članom omogočajo dostop do katalogov ostalih uporabnikov servisa (posameznikovo zbirko knjig lahko vidijo vsi). S to značilnostjo je tesno povezana možnost spletnih servisov, da lahko člani vidijo, v zbirki katerih uporabnikov se nahaja določen naslov (81,25 %). Najboljši primer so forumi, saj članom omogočajo, da delijo svoje ideje in mnenja o gradivu. Ti se pojavijo na 13 (81,25 %) spletnih servisih. Avtorico je presenetilo, da kljub priljubljenosti le 9 (56,25 %) strani omogoča označevanje. Pomanjkanje oznak ovira sposobnost članov, da organizirajo svoje zbirke v skladu z vsebino. Vseh 11 zgoraj navedenih značilnosti vsebujeta le dva spletna servisa (Bibliophil in Stashmatic), takoj za njima je LibraryThing, ki mu manjka le lastnost ustvarjanja lastne

mape. Avtorica je po pregledu 16 spletnih servisov ugotovila, da glede na katalogizacijske standarde večina strani ne zagotavlja dovolj natančnih kataložnih zapisov za preučeno monografijo, ker je povprečno število uporabljenih elementov ISBD 6,5 (59 %) od 11. Avtorica je mnenja, da bi naj povezava družbenih spletnih strani s knjižničnimi katalogi služila kot koristna marketinška iztočnica za splošne in visokošolske knjižnice, saj bi uporabniki lažje našli tudi sorodna gradiva. K temu bi pripomogla tudi vključitev nekaterih omenjenih značilnosti spletnih servisov, npr.: možnost objave ocene in/ali kritike; forumi na določeno temo, posamezne naslove; možnost označevanja vsebine in možnost priporočanja sorodnega gradiva, npr.: »Uporabniki, ki so si izposodili to knjigo, so si izposodili tudi ...«

8 RAZISKOVALNA METODA

Do sedaj pregledane raziskave so nam podale vpogled, kako je področje folksonomij razvito in kakšno vlogo pri tem igrajo uporabniki, ki uporabljajo spletne portale za lastno evidenco prebranih knjig. Ker je področje uporabe folksonomij in označevanja še v razvoju, smo se odločili, da izvedemo še eno podobno raziskavo, ki nam bo podala še jasnejši vpogled v razmišljanje uporabnikov. V tej raziskavi bomo pregledali in analizirali oznake s spletnega servisa LibraryThing, ki so jih dodelili uporabniki, in jih primerjali z elementi ISBD(M). Zanima nas, kolikšen delež elementov ISBD(M) se pojavlja v oznakah uporabnikov pri izbranih leposlovnih knjigah. Pregledali bomo tudi preostale oznake in jih razdelili v kategorije.

8.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Magistrsko delo obravnava označevanje knjig s strani uporabnikov v spletnem servisu LibraryThing. Ugotavlja se, da dodeljevanje oznak postaja vse bolj priljubljeno, saj lahko uporabniki vsebino knjige tako opišejo na način, ki jim je bližji in je po njihovem mnenju tudi uporabnejši. Na spletu se pojavlja vedno več folksonomij, ki nudijo možnost povezovanja uporabnikov preko označevanja vsebine, zato lahko sklepamo, da bi vključitev dodeljevanja oznak v knjižnične kataloge izboljšala in povečala njihovo uporabo ter možnosti za iskanje. LibraryThing je eden izmed spletnih servisov, preko katerega bi

lahko dobili dober vpogled v dodeljevanje oznak s strani uporabnikov, hkrati pa bi lahko predstavljal dober primer vključevanja nestrukturiranih oznak v knjižnične kataloge.

Zato smo se najprej vprašali, kakšne oznake dodeljujejo uporabniki spletnega servisa LibrayThing in ali spadajo pod elemente ISBD(M) ali pod ostali delež oznak, ki se ne pokrivajo z elementi ISBD(M). Zanimalo nas bo, kateri elementi ISBD(M) prevladujejo in zakaj. Osredotočili se bomo tudi na preostali delež oznak in skušali ugotoviti, v katere kategorije spadajo posamezne oznake in katere izmed njih prevladujejo. Le tako bomo izvedeli, kaj uporabniki pri vsebini knjig največkrat opisujejo. Pridobljeni rezultati bodo lahko pomagali knjižničarjem, da se seznani, kakšne oznake dodeljujejo uporabniki, s tem pa tudi pokažejo svoje želje, kako naj bo gradivo opisano, da ga bo lažje najti.

8.2 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen raziskave je v prvi vrsti izvedeti, kakšne oznake uporabniki dodeljujejo izbranemu gradivu v LibraryThingu. Glavni cilj pa je ugotoviti, kolikšen delež oznak zastopa elemente ISBD(M) in kateri elementi ISBD(M) se v oznakah uporabnikov pojavijo najpogostejše. Zanimale nas bodo tudi oznake, ki se ne ujemajo z elementi ISBD(M). Te bomo razdelili v vnaprej določene kategorije in ugotovili, katerih je največ. Raziskavo bomo še razširili in ugotavljali, koliko krat se pojavi in katere so najpogostejše ter koliko oznak vsebuje eno samo besedo in koliko več besed.

Glede na namen raziskave smo oblikovali naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kateri so najpogostejše zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov? Ali so to elementi iz območja naslova in navedbe odgovornosti: stvarni naslov, vzporedni naslov, dodatek k naslovu in navedba odgovornosti? Ali bodo drugi najpogostejše zastopani elementi iz območja opomb, in sicer: prevod dela oziroma izvirni naslov, variantni naslov, transliteracija naslova in jezik publikacije?
2. Kateri so najmanj zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov? Ali so to elementi iz območja standardne (ali druge) številke in pogojev dobave, in sicer standardne (ali druge) številke?
3. Ali oznake, ki se ujemajo z elementi ISBD(M), predstavljajo manjši delež kot ostale oznake?

4. Katerim kategorijam bodo po pogostosti pojavljanja pripadale ostale pregledane oznake? Ali bodo pripadale kategorijam literarna zvrst, vsebina dela, časovno obdobje in osebne oznake?
5. Ali oznake, ki vsebujejo eno besedo, predstavljajo večji delež kot oznake z več besedami? Ali bodo oznake obsegale tudi kratice?

8.3 VZOREC NASLOVOV

Za raziskavo smo izbrali vzorec knjig, po katerih so bili posneti filmi. Za takšen vzorec smo se odločili, ker sklepamo, da to pomeni njihovo priljubljenost na trgu. Rezultate iskanja smo dobili tako, da smo v iskalno okence, ki išče samo po oznakah uporabnikov, vtipkali »books made into movies« in dobili 1.000 zadetkov. Sistem je iskane rezultate uredil tako, da se najvišje pojavijo tisti naslovi knjig, ki imajo največjo pogostost pojavljanja iskane oznake. V vzorec smo vključili prvih 100 naslovov knjig. Seznam naslovov knjig se nahaja v Prilogi 1. Zaradi prevelikega števila oznak pri posameznih naslovih knjig smo se odločili, da bomo analizirali po 20 najpogostejše dodeljenih oznak. Izbrane oznake smo razdelili v dve skupini: elemente ISBD(M) in kategorije. Prva skupina obsega oznake, ki se ujemajo z elementi ISBD. V drugo skupino spadajo vse ostale oznake, ki jih bomo uvrstili v vnaprej določene kategorije. Skupaj bomo analizirali 2.000 oznak. Priloga 2 obsega seznam oznak, ki je urejen po območjih ISBD(M) in kategorijah. Zbiranje podatkov je potekalo v maju in juniju 2014. Pri oblikovanju kategorij smo si delno pomagali s predhodnimi raziskavami o folksonomijah (Demšar, et al., 2009; Matoh in Koželj, 2009; Mlakar, (2011); Spiteri, 2009). V primeru, da se je pri analizirani knjigi pojavilo več oznak z istim številom pogostosti pojavljanja, smo izbrali tisto oznako, ki je bila prva po abecednem vrstnem redu. Naš namen je bil najti čim več elementov ISBD(M), pri čemer podatkov nismo preverjali v izbranih knjigah.

8.3.1 Izbor elementov ISBD(M)

Izbor elementov ISBD(M) je potekal po območjih bibliografskega opisa. Izbrali smo 16 elementov. Vključili smo tiste, ki so se nam zdeli najbolj smiselni in bi se v oznakah knjig lahko pojavili. Posebno pozornost smo namenili območju opomb, ker obsega podatke, ki ne ustrezajo nobenemu območju (ISBD(M), 1997). Pri opombah smo sicer izpostavili štiri elemente, ki nam lahko povedo več o neki knjigi: prevod dela oziroma izvirni naslov, variantni naslov, transliteracija naslova in jezik publikacije. Celotni seznam

izbranih elementov ISBD(M) se nahaja v Prilogi 3. Vsako oznako smo uvrstili le v en element ISBD.

8.3.2 Opredelitev kategorij za oznake

Da bi lahko ugotovili, kakšne so ostale oznake, ki jih dodajajo uporabniki izbranim knjigam na spletnem servisu LibraryThing, smo najprej izoblikovali posamezne kategorije, v katere smo razvrstili vse tiste oznake, ki se ne ujemajo z nobenim elementom ISBD(M). Oblikovali smo 12 kategorij, razvrščenih po abecednem vrstnem redu: ciljna publika, časovno obdobje, doživetje, lastnosti knjige, literarna zvrst, lokacija, nagrade, oblika dela, osebe, osebne oznake, ostalo in vsebina dela. Vsako kategorijo smo natančno opredelili in opisali ter za boljše razumevanje dodali nekaj angleških primerov. Vsako oznako smo uvrstili v samo eno kategorijo.

Ciljna publika

V to kategorijo spadajo vse oznake, ki nam sporočajo, komu je določeno delo namenjeno oziroma za koga je primerno. Sem spadajo otroci, mladostniki ali odrasli, stopnja šolanja, starostne skupine itd. Primeri oznak: »children's«, »coming of age«, »YA«, »young«, »young adult«.

Časovno obdobje

V to kategorijo spadajo vse oznake, ki se navezujejo na čas: kdaj je bilo delo popularno, čas dogajanja v delu, oznake, ki se navezujejo na prihodnost, letne čase itd. Tiste oznake, ki bodo označevale, kdaj je uporabnik delo prebral ali dobil (primer oznake: »read in 2008«), bomo uvrstili v kategorijo osebne oznake. Primeri oznak: »20th century«, »WWII«, »1960s«, »future«, »jazz age«, »summer«.

Doživetje

V kategorijo doživetje bomo vključili oznake, ki bodo opisovale čustva uporabnikov, mnenja, komentarje, občutke o zunanji podobi knjige, prebranem delu, avtorju, občutke ob branju itd. Sem spadajo tudi oznake, ki podajajo oceno, priporočila o knjigi. Primeri oznak: »creepy«, »depression«, »favorite«, »funny«, »suspense«.

Lastnosti knjige

V kategorijo lastnosti knjige bomo uvrstili oznake, ki bodo opisovale videz knjige. Sem bodo spadale oznake, ki povedo, ali je knjiga poškodovana, stara, izrabljena, nova itd. Primeri oznak: »new«, »old«, »size: large«, »size: medium«.

Literarna zvrst

Ta kategorija bo zajemala oznake, ki opisujejo literarne zvrsti: avtobiografije, biografije, detektivke, drame, znanstvena fantastika, kriminalke, srhljivke itd. Med drugim bomo v to kategorijo uvrstili še oznake, ki opisujejo določeno kulturo, ali pa podzvrsti določene zvrsti, ki se v največji meri pojavijo v znanstveni fantastiki. Primeri oznak: »American literature«, »children's fiction«, »classic«, »cyberpunk«, »Japanese culture«, »paranormal«, »sf«, »steampunk«, »supernatural«.

Lokacija

Ta kategorija bo zajemala oznake z geografskimi pojmi, ki uvrščajo avtorjevo/ustvarjalčevo/igralčevo rojstvo/bivanje/delo/smrt, kraj snemanja, dogajanja v delu itd. Oznake so lahko v pridevniški in samostalniški obliki. Oznake, ki opisujejo, kje se knjiga nahaja oziroma je shranjena, bomo uvrstili k osebnim oznakam. Primeri oznak: »African American«, »British«, »book club«, »camp«, »human nature«, »school«.

Nagrade

Kategorija nagrade bo zajemala vse tiste oznake, ki bodo omenjale nagrade knjig, komentarje o tem itd. Primeri oznak: »Booker«, »Booker Prize«, »National Book Award«, »Newbery«, »Pulitzer Prize«.

Oblika dela

To kategorijo smo uvedli, ker smo v vzorec zajeli knjige, po katerih so bili narejeni filmi. Zato lahko uporabniki dodajajo oznake, ki se navezujejo na film in predstavljajo fizične oblike dela, ali pa se pojavijo oznake, ki nakazujejo različne oblike dela glede na namen ali vsebino. Primeri oznak: »ebook«, »comics«, »made into movie«, »memoir«, »movie«, »series«.

Osebe

V to kategorijo bodo uvrščene vse oznake, ki bodo označevale imena oseb v knjigi (razen imena avtorja – te bomo uvrstili pod element ISBD navedba odgovornosti). To so lahko oznake, ki se nanašajo na igralce, imena oseb v delu, ostala imena, ki so povezana z delom itd. Lahko se pojavijo imena in/ali priimki ali pa se pojavijo oznake brez lastnih imen. V to kategorijo bomo uvrstili še oznake, ki opisujejo osebe različnih narodnosti, verskih pripadnosti ali osebe, ki imajo neko vlogo v delu. Primeri oznak: »artists«, »governess«, »Illuminati«, »Roman«, »sisters«, »Taliban«, »women«.

Osebne oznake

Kategorija osebne oznake označuje vse oznake, ki jih uporabniki uporabijo za lastne potrebe. Te oznake uporabniki določijo, da se lažje znajdejo v svoji »knjižnici«. Zato velikokrat označijo, da so knjigo že prebrali ali da jo ravnokar berejo, kdaj so jo prebrali, ali jo imajo v lasti, da spada v kakšno zbirko, ki so jo poimenovali sami. Oznako lahko uporabijo tudi za to, da označijo, kje se knjiga nahaja: na polici, v dnevni sobi itd. Primeri oznak: »1001«, »1001 books«, »own«, »read«, »read in 2007«, »unread«.

Ostalo

V kategorijo ostalo bomo uvrstili vse tiste oznake, ki jih nismo mogli vključiti v nobeno drugo kategorijo in nimajo nekega konkretnega pomena. Primeri oznak: »DC«, »towel«.

Vsebina dela

Kategorija vsebina dela bo predstavljala vse oznake, ki opisujejo vsebinsko plat in dogajanja v delu: predmeti, pojmi, barve, dogodki, bolezni, religije, vede, panoge, živali, izmišljena in nadnaravna bitja itd. Ker gre za različne knjige, ki nimajo skupne tematike, se lahko pojavi zelo veliko raznolikih oznak, ki bodo opisovale vsebinsko plat knjige. Primeri oznak: »death«, »dragons«, »friendship«, »history«, »murder«, »orphans«, »religion«, »wizards«.

8.4 KRATICE IN ŠTEVILO BESED V OZNAKAH

Oznake bomo obravnavali tudi glede na to, koliko je kratic, koliko oznak vsebuje eno samo besedo in koliko oznak več besed. Analizirali bomo vse izbrane oznake, tako

tiste, ki so bile uvrščene pod elemente ISBD, kot tudi tiste, uvrščene v kategorije. Upoštevali bomo pravilo, da pri štejetju besed v oznakah ne bomo zajeli oznak, ki zajemajo kratice – te bomo obravnavali posebej.

8.4.1 Kratice

Kratice postajajo čedalje bolj priljubljene pri dodajanju oznak, saj je to hitrejši in enostavnejši način izražanja pomena oznake, ki jo vsi razumejo. Zato želimo ugotoviti, kolikšen delež kratic se bo pojavil pri vzorcu 100 knjig in katere so najbolj pogoste. Za lažje razumevanje bomo vsako kratico tudi razložili in ji dali pomen. H kraticam bomo uvrstili vse tiste oznake, ki označujejo neko oznako v krajši verziji, kakor tudi tiste, ki morda sploh nimajo nekega konkretnega pomena. Primeri oznak: »sf«, »sff«, »YA«, »DC«, »h2g2«, »AIDS« itd.

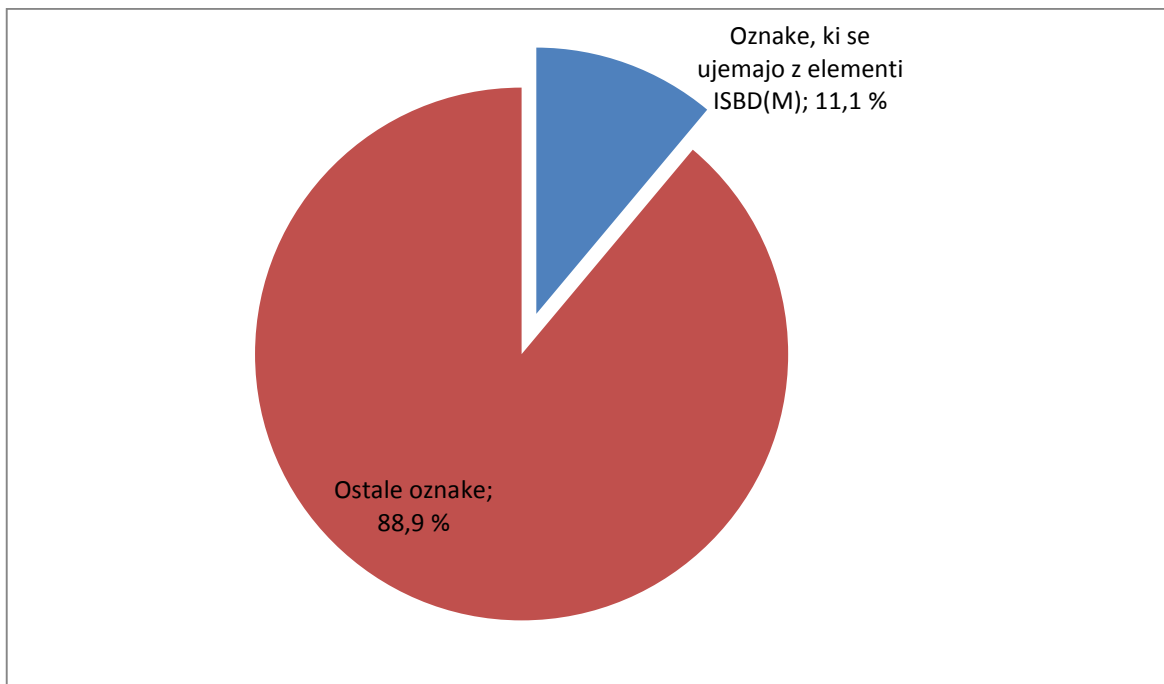
8.4.2 Število besed

Ker je pri spletnih servisih pomembno, kako uporabniki opisujejo določeno knjigo/delo in katere besede ter koliko besed pri tem uporabijo, smo se odločili, da preštejemo vse besede v oznakah in jih razdelimo v dve skupini: oznake z eno samo besedo in oznake, ki vsebujejo več besed. Pri štejetju besed v oznakah bomo upoštevali predloge in veznike, ne bomo pa upoštevali določnih in nedoločnih členov (»a«, »an«, »the«). Prav tako bomo oznake, ki opisujejo svojino, npr. »children's«, upoštevali kot oznake z eno besedo. Oznake, ki se bodo pojavile kot številke in bodo zapisane z več besedami, bomo umestili v skupino z večbesednimi oznakami. Sem bodo spadale tudi oznake, ki bodo vsebovale tako številko kot tudi besedo. Primeri oznak: »20th century«, »1001«, »2007«. Sešteli bomo tudi delež vseh številčnih oznak. Oznake, ki bodo zapisane kot krajšava imen avtorja, na primer: J. K. Rowling, bomo prav tako umestili pod oznake z več besedami.

9 REZULTATI

V raziskavo spletnega servisa LibraryThing smo zajeli 100 knjig, po katerih so bili posneti filmi. Pri vsaki knjigi smo pregledali po 20 oznak, kar je nanoslo skupaj 2.000 oznak. Najprej smo ugotavljali, katere oznake ustrezajo izbranim elementom ISBD(M), preostale oznake pa smo razvrstili v 12 vnaprej opredeljenih kategorij. Slika 2 prikazuje delež oznak, ki ustrezajo elementom ISBD(M) (222 oz. 11,1 %), in delež preostalih oznak

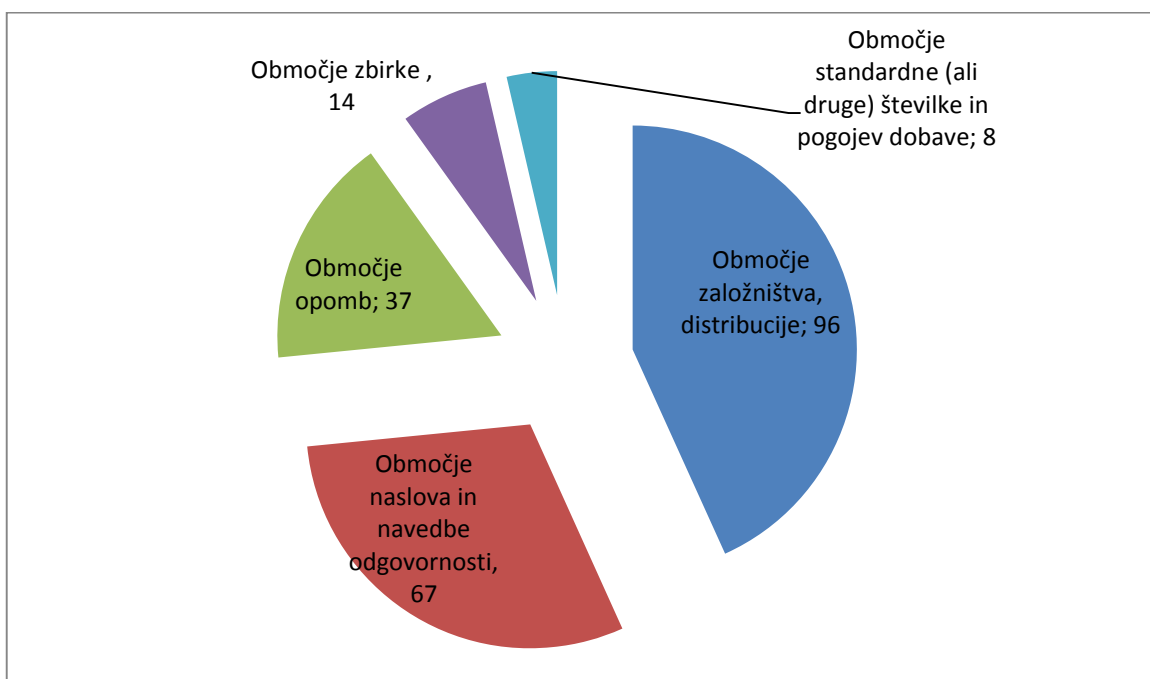
(1.778 oz. 88,9 %). Zanimalo nas je tudi, koliko kratic se je pojavilo v oznakah in koliko besed obsegajo oznake. Zato smo poglavje razdelili na tri sklope: ISBD(M), Kategorije oznak ter Kratice in število besed v oznakah.

Slika 2: Delež oznak v LibraryThingu.

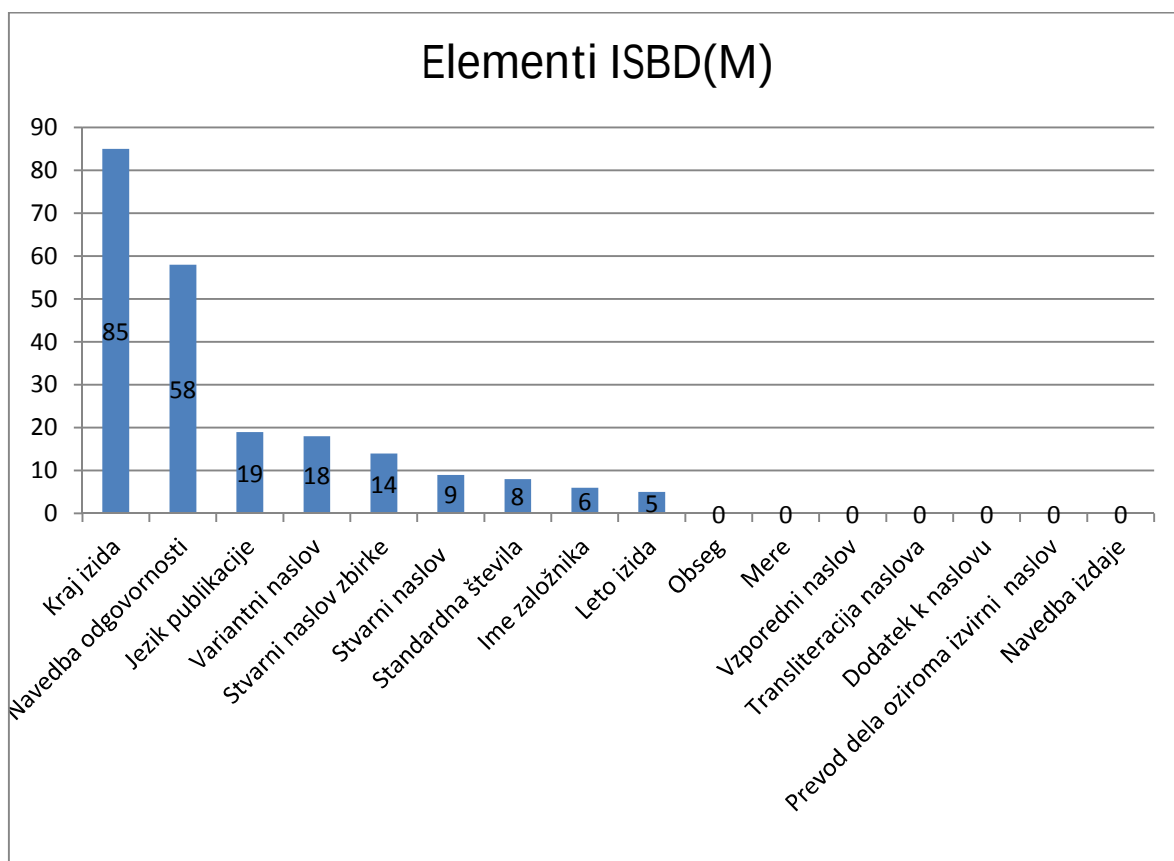
9.1 ISBD(M)

Natančno smo pregledali vseh 2.000 oznak in med njimi poiskali tiste, ki se ujemajo z elementi ISBD(M) – teh je bilo skupaj 222. Uredili smo jih glede na območja bibliografskega opisa. Pri vsakem smo navedli število oblikovanih oznak, pogostost pojavljanja in nekaj primerov. Slika 3 prikazuje število oznak po območjih, in kot vidimo, je največ oznak spadalo v območje založništva, distribucije itd.: 96. Sledi območje naslova in navedbe odgovornosti: 67 oznak. Na tretjem mestu je območje opomb s 37 oznakami; sledita območje zbirke (14 oznak) in območje standardne (ali druge) številke in pogojev dobave (osem oznak). Nobena oznaka ni ustrezala območju izdaje in območju fizičnega opisa.

Slika 3: Število oznak po območjih ISBD(M).

Ker nas je zanimalo, kateri elementi ISBD(M) najbolj izstopajo pri številu oznak, smo jih razvrstili od največjega do najmanjšega po številu oznak, ki jih prikazuje Slika 4. Razvidno je, da se največkrat zastopani element ISBD(M) pojavi v 85 oznakah – to je element kraj izida. Sledita navedba odgovornosti z 58 oznakami in jezik publikacije z 19 oznakami. Element variantni naslov vsebuje 18 oznak, stvarni naslov zbirke 14, element stvarni naslov devet oznak, standardna številka pa zajema osem oznak. Najmanj oznak vsebujeta elementa ime založnika (šest oznak) in leto izida (pet oznak). Iz Slike 4 lahko razberemo tudi, da sedem elementov ne vsebuje nobene oznake. Ti elementi so: obseg, mere, vzporedni naslov, transliteracija naslova, dodatek k naslovu, prevod dela oziroma izvirni naslov in navedba izdaje.

Slika 4: Prikaz elementov ISBD(M) glede na število oznak.

1. Območje naslova in navedbe odgovornosti

Število oznak: 42, pogostost pojavljanja: 67

To območje zajema elemente stvarni naslov, vzporedni naslov, dodatek k naslovu in navedba odgovornosti. Oznake sta vsebovala le dva elementa: stvarni naslov in navedba odgovornosti. Največ oblikovanih oznak je imel element navedba odgovornosti – 33 oznak. Ta element je vseboval tudi največjo pogostost pojavljanja oznak – teh je bilo 58. Največkrat je bila dodana oznaka »J. K. Rowling« (sedemkrat). Drugo mesto si delita oznaki »J. R. R. Tolkien« in »Tolkien« (dodani petkrat). Oznaki »Austen« in »Jane Austen« sta se pojavili trikrat. Pogostost pojavljanja ostalih oznak je bila manjša od dve. Največ oznak je imelo pogostost pojavljanja ena – teh je bilo 21. Treba je izpostaviti, da smo pod ta element vključili tudi oznake z nepopolnimi imeni. Primeri oznak: »Tolkien« (namesto J. R. R. Tolkien), »Rowling« (namesto J. K. Rowling), »Austen« (namesto Jane Austen) itd. Element stvarni naslov je vseboval devet oznak, vsaka se je pojavila le enkrat

in je lahko zajemala celotni naslov ali pa je manjkal le člen »the«. Primeri oznak: »Twilight«, »Lord of the Rings«, »Holes« itd.

2. Območje izdaje

Število oznak: 0, pogostost pojavljanja: 0

Nobena oznaka ni obsegala podatka o izdaji.

4. Območje založništva, distribucije itn.

Število oznak: 50, pogostost pojavljanja: 96

To območje vsebuje tri elemente: kraj izida, ime založnika in leto izida. Od vseh območij po številu oblikovanih oznak in pogostosti pojavljanja oznak najbolj izstopa območje založništva, distribucije itn. Tukaj so uporabniki pri 100 knjigah 96-krat dodali 50 oznak. Največja pogostost pojavljanja oznak je bila pri elementu kraj izida – teh oznak je bilo 85. Sledita ime založnika s šestimi oznakami in leto izida s petimi oznakami. Pri elementu kraj izida se je pojavilo 41 različno oblikovanih oznak. Najbolj je izstopala oznaka »England«, ki je bila dodana 22-krat. Sledi ji oznaka »USA«, ki se je pojavila šestkrat. Oznaki »London« in »Italy« sta bili dodani petkrat, »New York« pa štirikrat. Pogostost pojavljanja ostalih oznak je bila manjša od tri. Tudi pri tem elementu se je pojavilo največ oznak s pogostostjo pojavljanja ena – teh je bilo 31. Element ime založnika je vseboval le eno oznako, ki se je pojavila dvakrat: »Hogwarts«. Ostale oznake: Kindle, Folio Society, FBI in DC Comics so bile dodane po enkrat. Pri elementu leto izida so uporabniki oblikovali le štiri različne oznake, ki predstavljajo letnice: 2008 (dodana dvakrat), 2007, 2006 in 2010 (vse tri so bile dodane po enkrat).

5. Območje fizičnega opisa

Število oznak: 0, pogostost pojavljanja: 0

Pod to območje sta spadala dva elementa: obseg in mere. Tukaj se ni pojavila nobena oznaka.

6. Območje zbirke

Število oznak: 10, pogostost pojavljanja: 14

V to kategorijo je bil zajet samo element stvarni naslov zbirke. Najbolj je izstopala oznaka »Lord of the Rings«, ki je bila dodana štirikrat. Sledi ji »Twilight Saga« s pogostostjo pojavljanja dve. Ostale oznake so bile dodane le po enkrat. V večini primerov se je v eni oznaki pojavilo več besed, pri nekaterih je manjkal člen »the«. Primeri oznak: »Chronicles of Narnia«, »His Dark Materials«, »Vampire Chronicles«, »Twilight« itd.

7. Območje opomb

Število oznak: 20, pogostost pojavljanja: 37

V tem območju so bili zajeti štirje elementi: prevod dela oziroma izvirni naslov, variantni naslov, transliteracija naslova in jezik publikacije. Oznake sta vsebovala le dva elementa: variantni naslov in jezik publikacije. Od tega jih je največ, kar 19, spadalo pod element jezik publikacije in 18 pod variantni naslov. Pri elementu jezik publikacije so uporabniki oblikovali devet različnih oznak. Najbolj je izstopala oznaka »English«, ki se je pojavila devetkrat, sledi pa ji »German« (dodana trikrat). Oznake: »Japanese«, »Russian«, »Swedish«, »Irish« itd. so bile dodane le po enkrat. Pri elementu variantni naslov je bilo oblikovanih 11 različnih oznak, največjo pogostost pojavljanja pa je imela oznaka »Harry Potter« (sedemkrat). Oznaka »Chocolate« je bila dodana dvakrat, pogostost pojavljanja ostalih oznak (Geisha, Princess, Hitchhiker's Guide, Bridget Jones itd.) pa je bila ena.

8. Območje standardne (ali druge) številke in pogojev dobave

Število oznak: 2, pogostost pojavljanja: 8

To območje je zajemalo element standardna (ali druga) številka. Tukaj sta se pojavili le dve vrsti oznak, ki sta opisovali trdo in mehko vezavo. Oznaka »paperback« se je pojavila petkrat, »hardcover« pa trikrat.

9.1.1 Nepopolne oznake

Ker se je v raziskavi pojavilo kar nekaj oznak, ki so vsebovale nepopolne podatke o naslovu, avtorju ali zbirki, se nam je zdelo pomembno, da jih izpostavimo. Nepopolnih oznak je bilo 33 (14,8 %) od 222. Največ nepopolnih oznak se je pojavilo pri elementu

navedba odgovornosti. Teh je bilo 21. V vseh primerih je avtorju manjkalo ime. Primeri oznak: Austen, Dickens, King, Naborkov, Rowling, Tolkien itd. Nepopolne oznake je vseboval tudi element stvarni naslov zbirke – takšnih oznak je bilo 10. Pri vseh oznakah je manjkal le člen »The«. Primeri oznak: Lord of the Rings (celotni naslov: The Lord of the Rings), Twilight Saga (celotni naslov: The Twilight Saga), Chronicles of Narnia (The Chronicles of Narnia) itd. Prav tako je isti člen manjkal elementu stvarni naslov, pojavili sta se dve taki oznaki: Hunger Games in Lord of the Rings.

9.2 KATEGORIJE OZNAK

V analizo smo zajeli 1.778 oznak in jih razdelili v 12 kategorij: ciljna publika, časovno obdobje, doživetje, lastnosti knjige, literarna zvrst, lokacija, nagrade, oblika dela, osebe, osebne oznake, ostalo in vsebina dela. Pri vsaki kategoriji smo ugotovili število oznak, pogostost pojavljanja in dodali zanimive ali značilne oznake.

Preglednica 2 obsega kategorije po številu oznak in pogostosti pojavljanja. Vsega skupaj so uporabniki oblikovali 337 različnih oznak za 100 knjig, kar je 19 % od 1.778 oznak. Po številu oznak najbolj izstopa kategorija vsebina dela, saj so uporabniki oblikovali kar 128 različnih oznak, ki so bile dodane 288-krat. Po pogostosti pojavljanja najbolj izstopa kategorija literarna zvrst, kjer je bilo oblikovanih 57 oznak, ki so se pri 100 knjigah pojavile kar 701-krat. Na tretjem mestu se pojavi kategorija lokacija, ki ima 36 različno oblikovanih oznak, ki so bile dodane 126-krat. Sledi kategorija osebe s 34 oznakami (dodane 51-krat). Časovno obdobje ima 24 različno oblikovanih oznak (91-krat), oblika dela vsebuje 19 oznak (75-krat), ciljna publika pa ima 12 oznak, ki so bile dodane 136-krat. Omembe vredna je tudi kategorija, ki je imela le 10 različno oblikovanih oznak, ampak so bile dodane kar 272-krat. Ostale kategorije imajo po manj kot 10 oznak oz. je njihova pogostost pojavljanja manjša od 50. Najmanj oznak vsebujeta kategoriji lastnosti knjige (dve oznaki) in ostalo (ena oznaka).

Preglednica 2: Kategorije po številu oznak.

Kategorija	Št. oznak	%	Pogostost pojavljanja	%
Vsebina dela	128	38	288	16,2
Literarna zvrst	57	16,9	701	39,4
Lokacija	36	10,7	126	7,1
Osebe	34	10	51	2,9
Časovno obdobje	24	7,1	91	5,2
Oblika dela	19	5,6	75	4,2
Ciljna publika	12	3,6	136	7,6
Osebne oznake	10	3	272	15,3
Nagrade	9	2,7	22	1,2
Doživetje	5	1,5	13	0,7
Lastnosti knjige	2	0,6	2	0,1
Ostalo	1	0,3	1	0,1
SKUPAJ	337	100,0	1.778	100,0

Vsebina dela

Število oznak: 128, pogostost pojavljanja: 288

Ta kategorija kaže, da domišljija uporabnikov pri opisovanju knjig ne pozna meja, saj je v njenem okviru največ oblikovanih oznak. Teh je bilo skupaj kar 128. Nobena oznaka ni posebej izstopala, le šest je takšnih, pri katerih je pogostost pojavljanja večja od 10. Primeri oznak: »magic« (18-krat), »love« (16-krat), »family« (16-krat), »murder«, »history« in »friendship« (vse tri se pojavijo po 10-krat). Pogostost pojavljanja ostalih oznak je manjša od 10. Zelo veliko oznak se je pojavilo le enkrat – teh je bilo kar 83, kar predstavlja 64,8 % vseh oblikovanih oznak v tej kategoriji. Primeri oznak: »Holy Grail«, »American Dream«, »nihilism«, »anarchy«, »book burning« itd. Pojavilo se je tudi kar nekaj podobno oblikovanih oznak, med drugim tudi edninske in množinske oblike. Primeri podobno oblikovanih oznak: »mental illness«/»mental health«, »apocalypse«/»apocalyptic« itd. Primeri edninskih in množinskih oblik oznak: »faerie«/»faeries«, »monster«/»monsters«, »superhero«/»superheroes« itd.

Literarna zvrst

Število oznak: 57, pogostost pojavljanja: 701

Od vseh kategorij po pogostosti pojavljanja oznak najbolj izstopa literarna zvrst. Tukaj so uporabniki pri 100 knjigah 57 uporabljenih oznak dodali kar 701-krat. Pri tem sta najbolj izstopali dve oznaki: »fiction«, ki se je pojavila 98-krat, in »novel«, dodana 91-krat. Sledijo še štiri oznake, katerih pogostost pojavljanja je bila večja od 30: »literature« (dodana 52-krat), »fantasy« (dodana 41-krat), »classic« (40-krat), »classics« (33-krat). Tudi pri opisovanju zvrsti so imeli uporabniki veliko domišljije, saj so oblikovali zelo različne oznake: »children's fiction«, »mystery«, »epic«, »fairy tale«, »American literature«, »steampunk«, »paranormal« itd. Pojavilo se je tudi precej podobnih oznak oziroma njihovih različic: »crime«/»crime fiction«, »horror«/»horror fiction«, »contemporary«/»contemporary fiction« itd.

Lokacija

Število oznak: 36, pogostost pojavljanja: 126

Najpogostejši oznaki pri lokaciji sta pridevnika »British«, ki se je pojavil 34-krat, in »American« (26-krat). Tretja največkrat dodana oznaka je »dystopia« (devetkrat), sledita pa ji oznaki »dystopian« in »school«, dodani šestkrat. Ostale oznake so se pojavile manj kot šestkrat. Tudi tukaj so uporabniki izoblikovali veliko različnih vrst oznak, ki na več načinov opisujejo lokacijo. Pojavilo se je precej izpeljank iz oznak »American«, »south« in »school«. Primeri oznak: »American South«, »African American«, »Asian American« in »Chinese American«, »southern«, »boarding school« in »high school«. Omeniti je treba še ostale različne oznake: »Middle Earth«, »Narnia«, »desert«, »book club«, »suburbia«, »mental hospital«, »alternate universe«, »space«, »human nature« itd.

Osebe

Število oznak: 34, pogostost pojavljanja: 51

Pri kategoriji osebe je najbolj izstopala le ena oznaka, in sicer »women«, ki je bila dodana 11-krat. Vse ostale oznake so bile uporabljene manj kot štirikrat. Tudi tukaj so bili uporabniki zelo domiselni, saj se je pojavilo zelo veliko različnih oznak. Veliko je bilo imen glavnih oseb/skupin v knjigi/filmu: »Robert Langdon«, »Virginia Woolf«, »Willy

Wonka«, »Hanibal Lector«, »Blade Runner«, »Illuminati«, »Knights Templar« itd. Sem smo umestili tudi oznake, ki govorijo o verski, nacionalni in rasni pripadnosti: »Taliban«, »Jews«, »Christian«, »gypsies« itd., ter oznake, ki govorijo o sorodstvenih vezeh: »mothers«, »sisters«, »big brother«, »father and son« itd. Dodali smo še oznake brez lastnega imena osebe: »artists«, »monks«, »butler«, »mob«, »siblings« itd. Tudi tukaj sta se pojavili dve oznaki, ki sta bili zapisani v ednini in nato še v množini. Primera oznak: »librarian«/»librarians in »father and son«/»father and sons«. Večina oznak je bila v množini.

Časovno obdobje

Število oznak: 24, pogostost pojavljanja: 91

Oznaka »20th century« je bila dodana 37-krat, sledijo oznake »19th century« (10-krat), »gothic« (sedemkrat) in »WWII« (šestkrat). Ostalih 20 oznak se je pojavilo manj kot štirikrat. Zanimivo je, da se je pri tej kategoriji pojavilo veliko različnih oznak. Poleg številčnih oznak (1920s, 21st century, 17th century) so uporabniki oblikovali besedne oznake, ki označujejo obdobja (»jazz age«, »medieval«, »Cold War«) in prihodnost (»future«, »futuristic«).

Oblika dela

Število oznak: 19, pogostost pojavljanja: 75

Kot smo pričakovali, pri tej kategoriji najbolj izstopata oznaki »series«, ki je dodana 19-krat, in »made into movie«, dodana 17-krat. Sledi oznaka »movie«, ki je bila uporabljena 12-krat. Kljub temu da so ostale oznake dodane manj kot petkrat, so uporabniki oblikovali veliko različnih vrst oznak. Primeri oznak: »memoir«, »music«, »magazine«, »diary«, »trilogy«, »sequel«, »reality tv«, »comics«, »ebook«, »h2g2¹« itd. Pojavili sta se tudi dve oznaki, ki sta bili zapisani v ednini in dodani še v množini. Primera oznak: »comic book«/»comic books« in »comic«/»comics«.

¹ H2G2 je spletni vodič o življenju, vesolju in splošno o vsem, ustanovljen s strani Douglas Adams in njegovih kolegov. Pridobljeno s spletne strani: <http://h2g2.com/>.

Ciljna publika

Število oznak: 12, pogostost pojavljanja: 136

Prevladujejo naslednje oznake: »young adult« (27-krat), »children's« (23-krat), »children« (20-krat) in »children's literature« (20-krat). Uporabniki so oblikovali tudi okrajšavo za oznako »young adult«, in sicer »YA«, ki je bila uporabljena 15-krat. Vse ostale oznake (»juvenile«, »coming of age«, »teen«, »adolescence«, »kids« itd.) so bile dodane manj kot devetkrat. Kot lahko vidimo, je bilo ustvarjenih kar nekaj različnih oznak, ki imajo isti pomen.

Osebne oznake

Število oznak: 10, pogostost pojavljanja: 272

Najbolj izstopata oznaki »read« (95-krat) in »to-read« (74-krat). Sledi jima še šest različnih oznak: »own«, ki je bila uporabljena 49-krat, »unread« 27-krat in »1001« ter »1001 books«, ki sta se skupno pojavili 23-krat. Pojavile so se tudi tri oznake (dodane po enkrat), ki povedo, kdaj so bile knjige prebrane: »read in 2007/2009/2010«. Kot lahko vidimo, so uporabniki večinoma uporabili majhno število različnih osebnih oznak.

Nagrade

Število oznak: 9, pogostost pojavljanja: 22

Pri tej kategoriji nobena od oznak ne izstopa posebej. Oznake se v večji meri ponavljajo, napisane so na podoben način, morda je spremenjena/dodana/odstranjena kakšna beseda. Primeri oznak: »Pulitzer Prize« (dodana šestkrat), »Pulitzer« (trikrat), »Newbery Medal« (dvakrat), »Newbery« (trikrat), »Newbery Honor« (enkrat), »National Book Award« (dvakrat), »Booker Prize Winner« (enkrat) itd.

Doživetje

Število oznak: 5, pogostost pojavljanja: 13

V kategorijo doživetje se je uvrstilo pet različnih vrst oznak. Oznaka »suspense« se je pojavila sedemkrat, »funny« in »depression« dvakrat ter »favorite« in »creepy« po enkrat.

Lastnosti knjige

Število oznak: 2, pogostost pojavljanja: 2

Uporabniki so dodali le dve oznaki, ki izražata lastnosti knjige in sta bili dodani le po enkrat: »size: large« in »size: medium«.

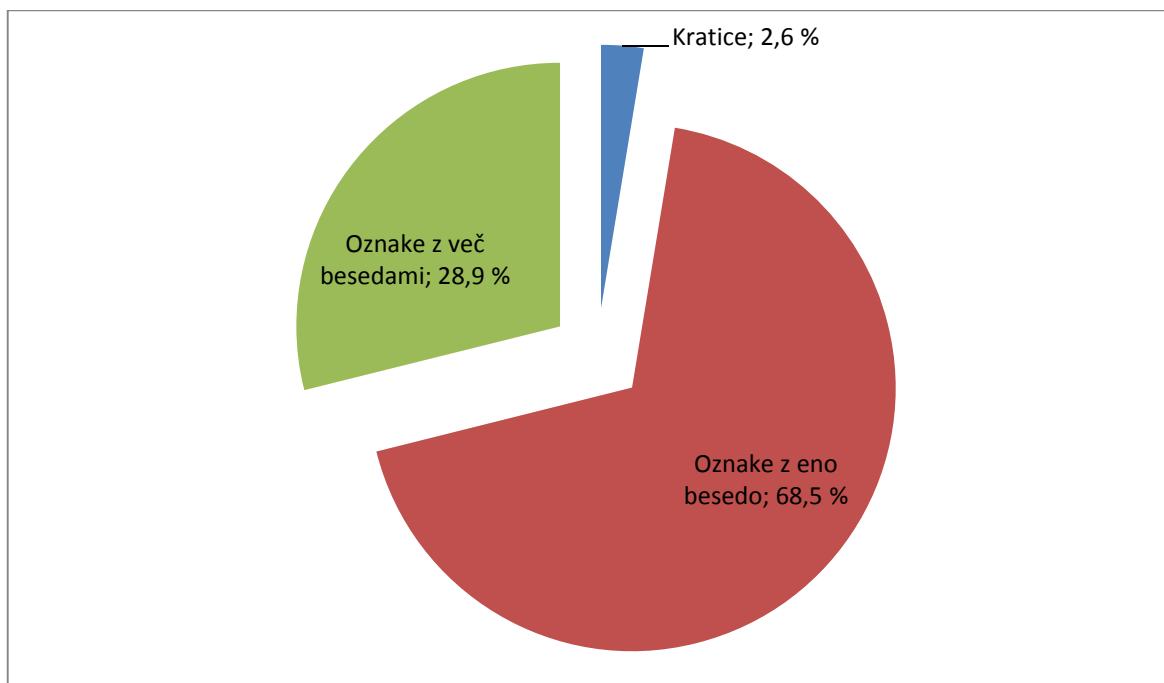
Ostalo

Število oznak: 1, pogostost pojavljanja: 1

V to kategorijo smo uvrstili le oznako »DC«, ki je bila dodana enkrat.

9.3 KRATICE IN ŠTEVILO BESED V OZNAKAH

Želeli smo ugotoviti, koliko oznak obsega kratice in koliko besede. Slika 5 prikazuje delež kratic, oznak z eno besedo in oznak z več besedami. Od 2.000 analiziranih oznak se je pojavilo 53 (2,6 %) kratic, 1.369 (68,5 %) oznak z eno besedo in 578 (28,9 %) oznak z več besedami.

Slika 5: Delež kratic in oznak glede na število besed v LibraryThingu.

Kratice

Pri 2.000 oznakah so uporabniki oblikovali devet različnih kratic, ki so jih dodali 53-krat (2,6 %). Preglednica 3 prikazuje ime kratice, število vseh kratic, delež in razlago. Največ kratic zastopa kategorijo literarna zvrst, »sff« se pojavi 14-krat, »sf« pa osemkrat. Kratica »YA« s 15 oznakami spada v kategorijo ciljna publika. Kratici »USA« in »WWII« se pojavita v šestih oznakah, prva zastopa element kraj izida, druga pa kategorijo časovno obdobje. Ostale štiri kratice se pojavijo po enkrat.

Preglednica 3: Delež in razlaga kratic v LibraryThingu.

Ime kratice	Št. vseh kratic	%	Razlaga kratic
»YA«	15	28,3	Young adult
»sff«	14	26,4	Science fiction
»sf«	8	15,1	Science fiction
»USA«	6	11,3	United States of America
»WWII«	6	11,3	World War II
»FBI«	1	1,9	Federal Bureau of Investigation
»DC«	1	1,9	District of Columbia, Direct Current
»AIDS«	1	1,9	Acquired Immune Deficiency Syndrome
»h2g2«	1	1,9	Spletni vodič o življenju, vesolju in splošno o vsem
SKUPAJ	53	100,0	

Oznake z eno besedo

V to skupino smo umestili vse oznake, ki so vsebovale eno besedo. Upoštevali smo predloge in veznike, določenih in nedoločenih členov pa nismo upoštevali. Prav tako smo oznake svojilne zaimke, npr. »children's«, umestili med oznake z eno besedo. Oznak z eno besedo je bilo kar 1.369 (68,5 %) od 2.000 oznak, zajetih v raziskavo.

Oznake z več besedami

Sem smo uvrstili vse oznake, ki imajo dve ali več besed. V to skupino smo dali tudi številčne oznake, saj se pišejo z več besedami. To so predvsem letnice, ki pa so poleg številke lahko vsebovale tudi besedo. Tudi oznake, ki vsebujejo začetnice osebnih imen avtorjev, npr. »J. R. R. Tolkien«, smo umestili v to skupino, saj kot celota predstavljajo več besed v oznaki. Oznak z več besedami je bilo zato 578 (28,9 %), kar je precej velik delež.

Pozornost smo namenili tudi številčnim oznakam – teh je bilo 86 (4,3 %). Največ številčnih oznak (55 oznak) je vsebovala kategorija časovno obdobje. Tukaj so se pojavile naslednje oznake: »20th century«, »17th century«, »1920s«, »1960s« itd. Kategorija osebne oznake je vsebovala 26 številčnih oznak. Te so bile: »1001«, »1001 books«, »read in 2007« itd. Pet številčnih oznak je vseboval tudi element leto izida, pri čemer so se pojavile le letnice: »2007«, »2008« itd.

10 RAZPRAVA

V raziskavi smo ugotovili, kakšne oznake dodeljujejo uporabniki spletnega servisa LibraryThing in katere najbolj prevladujejo. Pod elemente ISBD(M) smo razvrstili 222 (11,1 %) oznak, preostalih 1.778 (88,9 %) pa v 12 kategorij. Od 16 določenih elementov ISBD(M) je najbolj izstopal element kraj izida s 85 oznakami, sledi mu navedba odgovornosti, ki je vsebovala 58 oznak. Med kategorijami je najbolj izstopala literarna zvrst, saj je vsebovala kar 701 oznako, na drugem mestu pa se je pojavila vsebina dela z 288 oznakami. Ugotovili smo, da je bilo med 2.000 analiziranimi oznakami 53 (2,6 %) kratic, 1.369 (68,5 %) oznak z eno besedo in 578 (28,9 %) večbesednih oznak.

V prvem raziskovalnem vprašanju smo se vprašali, kateri so najpogostejše zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov. Ali so to elementi iz območja naslova in navedbe odgovornosti: stvarni naslov, vzporedni naslov, dodatek k naslovu in navedba odgovornosti? Zanimalo nas je tudi, ali bodo drugi najpogostejše zastopani elementi iz območja opomb, in sicer: prevod dela oziroma izvirni naslov, variantni naslov, transliteracija naslova in jezik publikacije. Iz rezultatov je razvidno, da so najpogostejše zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov iz območja založništva, distribucije itn. Pojavilo se je 96 oznak, saj je element kraj izida vseboval 85 oznak, ime založnika šest in leto izida pet oznak. Temu sledijo elementi iz območja naslova in navedbe odgovornosti, pri katerem je bilo skupno število vseh oznak 67. Največ jih je vseboval element navedba odgovornosti – teh je bilo 58 –, stvarni naslov pa je zajemal le devet oznak. Tretje mesto zastopajo elementi iz območja opomb s skupnim številom vseh oznak 37. Jezik publikacije je vseboval 19 oznak, element variantni naslov pa 18 oznak. Rezultati so nas presenetili, saj smo pričakovali, da se bo največ oznak pojavilo v območju naslova in navedbe odgovornosti, ker ta obsega najpomembnejše podatke o knjigi. Uporabniki ne

dodajo oznak, ki vsebujejo veliko število besed, ampak raje uporabljajo krajše oznake. Z dodajanjem večbesednih oznak izgubljajo čas, zato so v nekaterih primerih dodali le del naslova oziroma izpustili člene. Podobno se je zgodilo tudi z imeni avtorjev, kot lahko razberemo iz rezultatov, saj se je pojavilo kar 21 od 58 oznak, ki niso vsebovale imena avtorja, ampak samo njegov priimek. Na podlagi tega sklepamo, da uporabniki želijo »na hitro« dodati oznake in se izogniti dolgotrajnemu postopku označevanja vsebine, zato izpustijo določene besede v oznaki. Oznake, ki so zastopale element kraj izida, so v večji meri enobesedne ali kratice (npr. USA) in so tako za hitro dodajanje očitno najbolj idealne. Pričakovali smo, da bodo z oznakami v veliki meri zastopani tudi elementi iz območja opomb; predvsem smo predvidevali, da bodo uporabniki posegali po oznakah, ki opisujejo jezik besedila, saj je to precej pomemben podatek o knjigi. Kot lahko razberemo iz rezultatov, je bilo takšnih oznak le 19. Ker je spletni servis LibraryThing že zelo razširjen po vsem svetu in ga uporabljajo ljudje različnih narodnosti, ki govorijo različne jezike, smo pričakovali, da bo tovrstnih oznak največ. Zato lahko sklepamo, da za uporabnike podatki o jeziku besedila niso najpomembnejši. Podobno smo pričakovali pri elementu prevod dela oziroma izvirni naslov, vendar se ni pojavila nobena takšna oznaka.

Z drugim raziskovalnim vprašanjem smo želeli ugotoviti, kateri so najmanj zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov. Ali so to elementi iz območja standardne (ali druge) številke in pogojev dobave, in sicer standardne (ali druge) številke? Kot so pokazali rezultati, je temu območju ustrezalo osem oznak. Pojavili sta se dve vrsti oznak: »paperback« (dodana petkrat) in »hardcover« (trikrat). Izpostaviti je treba dve območji, ki ne vsebujeta nobene oznake. To sta območje izdaje z elementom navedba izdaje in območje fizičnega opisa z elementoma obseg in mere. Menimo, da uporabnikov ti podatki ne zanimajo oz. niso pomembni pri opisovanju vsebine knjige.

S tretjim raziskovalnim vprašanjem smo ugotovili, ali oznake, ki se ujemajo z elementi ISBD(M), predstavljajo manjši delež kot ostale oznake. Rezultati so pokazali, da je takšnih oznak le 222 (11,1 %) od 2.000. Ostale oznake – to je 1.778 (88,9 %) oznak – smo analizirali posebej. Takšen izid smo pričakovali, saj kot so pokazale predhodne raziskave (Matoh in Koželj, 2009; Mlakar, 2011), uporabniki spletnih servisov, ki omogočajo folksonomije, v večji meri uporabljajo oznake, ki se navezujejo na vsebinsko plat dela, zvrsti ali pa so koristne za osebno uporabo. Za tako majhno ujemanje oznak z

ISBD(M) bi lahko našteali več možnih razlogov. Eden od njih je, da uporabniki morda ne marajo pravil pri opisovanju knjig, ker so mnenja, da v knjižničnih katalogih dobijo zelo malo relevantnih zadetkov. Počutijo se preveč omejeni, ker ne morejo dodajati oznak in komentarjev. Zato raje posegajo po folksonomijah, ki jim dajejo prosto pot; tako nimajo problemov z iskanjem in dostopom do knjig. Knjižnične kataloge morda uporabljajo zgolj za iskanje strokovne literature, leposlovja pa sploh ne iščejo na ta način ali pa prek katalogov le preverijo razpoložljivost gradiva v knjižnicah. Zato bi lahko rekli, da je morda to eden izmed glavnih razlogov hitre širitve folksonomij na svetovnem spletu. Uporabniki morda želijo imeti svoja pravila, ki zanje dostopnejša in razumljivejša, ali pa pri opisovanju vsebine ne razmišljajo ali ne vedo, da obstajajo pravila/standardi, s katerimi se opisuje gradivo in pri tem izpostavi določena območja knjige.

Oznake, ki se ne ujemajo z elementi ISBD(M), smo razdelili v naslednje kategorije: ciljna publika, časovno obdobje, doživetje, lastnosti knjige, literarna zvrst, lokacija, nagrade, oblika dela, osebe, osebne oznake, ostalo in vsebina dela. V okviru takšne klasifikacije smo se v četrtem raziskovalnem vprašanju vprašali: »Katerim kategorijam bodo po pogostosti pojavljanja pripadale ostale pregledane oznake? Ali bodo pripadale kategorijam literarna zvrst, vsebina dela, časovno obdobje in osebne oznake?« Največ oznak vsebuje kategorija literarna zvrst – 701 –, sledita ji vsebina dela z 288 oznakami in osebne oznake z 272 oznakami. Na četrtem mestu je kategorija ciljna publika, pri kateri smo našli 136 oznak, sledi pa ji lokacija s 126 oznakami. Kategorija časovno obdobje se je pojavila šele na šestem mestu z 91 oznakami. Pri pregledu dosedanjih raziskav smo ugotovili, da je po pogostosti pojavljanja oznak na prvem ali drugem mestu večinoma kategorija literarna zvrst (Demšar, et al., 2009; Matoh in Koželj, 2009; Mlakar, 2011). Tudi v naši raziskavi je zasedla prvo mesto. Rezultati nam povedo, da uporabniki od vseh oznak najraje posegajo po tistih, ki opisujejo, v katero literarno zvrst spada določeno delo. Sklepamo lahko, da je pri izbiri knjige za uporabnike ta podatek zelo pomemben, saj imajo različne bralne okuse. Kljub površinskemu dodajanju določenih oznak, npr. »fiction« (pojavila se je 98-krat), »novel« (dodana 91-krat) in »literature« (52-krat), so se nekateri uporabniki pri dodajanju oznak spuščali v podrobnosti. Uporabili so oznake, ki zelo podrobno določijo, v katere literarne zvrsti/žanre spadajo določena dela, npr. »cyberpunk«, »steampunk«, »supernatural« itd. Pri kategoriji vsebina dela se nam zdi zanimivo predvsem to, da se je v primerjavi s kategorijo literarna zvrst kljub manjšemu številu oznak

v tej kategoriji pojavilo zelo veliko število različno oblikovanih oznak. Teh je bilo kar 128, v kategoriji literarna zvrst pa le 57. Pri opisovanju vsebine neke zgodbe se lahko pojavi veliko več različnih oznak kot pri literarni zvrsti, saj lahko za opis vsebine knjige uporabimo neomejeno število oznak, medtem ko je literarna zvrst določene knjige omejena. Zelo veliko oznak se je nabralo tudi v kategoriji osebne oznake. Uporabniki zelo radi posegajo po tovrstnih oznakah, saj tako označijo, katero knjigo so že prebrali in katere ne, kdaj so jo prebrali itd. Kljub temu da je bilo teh oznak po pogostosti pojavljanja kar 272, so bili uporabniki pri raznolikosti njihovega oblikovanja zelo skromni. Oblikovali so namreč le 10 različnih oznak. Najraje so uporabljali oznaki »read« (dodana 95-krat) in »to read« (dodana 74-krat). To sta enostavni oznaki za vodenje evidence o prebranih in neprebranih knjigah, ki hkrati na enostaven in hiter način označita stanje knjige na virtualni polici. Tudi pri kategoriji ciljna publika so bili uporabniki pri oblikovanju raznolikih oznak zelo skromni. Oblikovali so le 12 oznak, ki se zelo ponavljajo. Pri kategorijah lokacija in časovno obdobje so bili uporabniki bolj izvirni. Največ različnih vrst oznak ima kategorija lokacija – skupaj jih je 36. Zelo priljubljeni oznaki sta bili »British« (pojavi se je 34-krat) in »American« (dodana 26-krat). Druge oznake, kot »Middle Earth«, »Narnia«, »desert«, »dystopia«, »suburbia«, »alternate universe« itd., so dokaz, da domišljija uporabnikov ne pozna meja. Pri kategoriji časovno obdobje se je po številu različno oblikovanih oznak pojavilo 10 oznak manj. Kljub temu menimo, da je kar nekaj oznak zanimivih, npr.: »jazz age«, »medieval«, »Cold War«, »future«, »futuristic« itd. Našli smo kar precej oznak, ki so predstavljale številke (1920s, 21st century, 17th century). Predvidevamo, da uporabniki zelo na »hitro« in kratko dodajajo oznake, s čimer prihranijo čas.

Pri vzorcu 100 knjig smo med drugim dobili rezultate o tem, koliko oznak vsebuje več besed in koliko eno samo besedo, koliko je bilo kratic ter katere so najbolj pogoste. Zato zadnje raziskovalno vprašanje pravi: »Ali oznake, ki vsebujejo eno besedo, predstavljajo večji delež kot oznake z več besedami? Ali bodo oznake obsegale tudi kratice?« Največ oznak so predstavljale oznake z eno besedo, in sicer 1.369 (68,5 %). Sledile so večbesedne oznake – 578 (28,9 %) – in oznake, ki predstavljajo kratice – 53 (2,6 %). Kot lahko vidimo, precejšen delež predstavljajo oznake z več besedami. Sklepamo lahko, da uporabniki radi posegajo po tovrstnih oznakah, saj je z eno besedo težko opisati določeno knjigo in s tem povedati čim več o njej. Menimo, da so večbesedne oznake bolj uporabne in koristne, saj omogočajo natančnejši in razumljivejši vsebinski opis knjig, ki so

uporabnikom prijaznejše. Po drugi strani pa so večbesedne oznake lahko zelo moteče. LibraryThing je namreč eden izmed tistih servisov, ki omogočajo označevanje z več besedami v oznaki (sestavljene oznake) (Matoh in Koželj, 2009), kar v nekaterih primerih ni najboljše, saj takšne oznake pri iskanju publikacije in prav tako pri analizi velikokrat povzročajo težave. V primeru iskanja določene publikacije je težko sestaviti iskalno zahtevo, ki bo dala relevantne rezultate. Pri analiziranju pa problem povzroča uvrstitev določenih oznak v kategorijo/element. Kot primer tovrstnih oznak bi lahko izpostavili naslednje: »1001 books«, »American literature«, »love story«, »young adult fiction«, »post-apocalypse« itd. Pri oznaki »1001 books« nismo vedeli, ali bi jo uvrstili pod element stvarni naslov zbirke ali spada v kategorijo osebne oznake. V tem primeru smo se odločili, da jo umestimo med osebne oznake, saj smo predvidevali, da uporabniki s tovrstno oznako v svoji virtualni knjižnici označijo določeno knjigo, ki jo morajo prebrati. Podoben problem smo imeli pri oznaki »American literature«, saj nismo bili prepričani, ali bi jo uvrstili v kategorijo lokacija na podlagi besede »American« ali pod literarno zvrst. Odločili smo se, da jo umestimo v kategorijo literarna zvrst. Težave smo imeli tudi z oznakami, ki istočasno označujejo ciljno publiko in literarno zvrst, npr. »young adult fiction«. V tem primeru smo se odločili, da bomo oznako umestili v kategorijo literarna zvrst, saj je beseda »fiction« prevladala. Kljub težavam z večbesednimi oznakami vemo, da se pri opisovanju publikacije ne moremo izogniti temu, da bi uporabili samo enobesedne oznake, saj obstajajo določene besedne zveze, ki preprosto spadajo skupaj in tvorijo določen pomen oznake. Zelo nazorna primera takšnih besednih zvez sta »Pulitzer Prize« in »Newbery Medak«. Kot zanimivost pri večbesednih oznakah lahko omenimo, da so se pojavile tudi številčne oznake. Teh je bilo 86 (4,3 %). Uporabniki radi posegajo tudi po tovrstnih oznakah, saj podobno kot pri kraticah ali enobesednih oznakah na enostaven in hiter način opišejo knjigo na vsem razumljiv način. Največ številčnih oznak (55 oznak) je vsebovala kategorija časovno obdobje, sledi pa kategorija osebne oznake s 26 oznakami. Pet številčnih oznak je vseboval tudi element leto izida. Da se je oznak z eno besedo pojavilo veliko več kot oznak z več besedami, nas ni presenetilo, saj kljub dopuščanju uporabe večbesednih oznak v spletnem servisu LibraryThing uporabniki še vedno raje posegajo po enobesednih oznakah – zaradi hitrejšega in preprostejšega izražanja opisa določene knjige. Pojavile so se tudi kratice, ki predstavljajo najmanjši delež od 2.000 oznak – bilo jih je le 53 (2,6 %). Najpogostejši kratice sta »sff« in »sf« s skupnim številom 22; zastopata

kategorijo literarna zvrst. Sledi jima kratica »YA« s 15 oznakami, ki spadajo v kategorijo ciljna publika. Ostale kratice zastopajo različne elemente ISBD(M) in kategorije: kratica »USA« (angl. *United States of America*) spada pod element kraj izida, kratica »FBI« (angl. *Federal Bureau of Investigation*) spada pod element ime založnika, kratica »h2g2« (Spletni vodič o življenju, veselju in splošno o vsem) spada v kategorijo oblika dela itd. Pričakovali smo, da bodo zaradi njihove preproste uporabe uporabniki za opisovanje knjig uporabili več kratic.

Med analiziranjem 2.000 oznak, dodeljenih s strani uporabnikov, smo dobili vpogled v označevanje vsebine leposlovnih del, hkrati pa smo prišli do zanimivih ugotovitev. Ena od teh je, da se je pri zelo priljubljenih knjigah pojavilo več tisoč oznak. Nekaj takšnih naslovov je bilo: *Harry Potter and the Sorcerer's Stone*, *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, *Harry Potter and the Chamber of Secrets*, *Harry Potter and the Goblet of Fire*, *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, *Harry Potter and the Half Blood Prince*, *Harry Potter and the Deathly Hallows*, *The Da Vinci Code*, *The Great Gatsby*, *The Fellowship of the Ring* itd. Pri naštetih knjigah iz serije o Harryju Potterju so uporabniki dodelili celo zelo podobne oziroma enake oznake, ki so se pojavile pri vseh sedmih knjigah, na primer: »adventure«, »children's«, »children's literature«, »England«, »fiction«, »Harry Potter«, »J. K. Rowling« in »wizards«.

Opazili smo tudi precejšno pojavnost oznak v množini, ki so tipične za folksonomije, na primer: »books«, »comics«, »faeries«, »monsters«, »superheroes«, »Jews«, »mothers«, »sisters«, »artists«, »librarians«, »kids« itd. Kot navajajo dosedanje raziskave, lahko uporaba množine »spodkoplje« sistem oznak (Demšar et al., 2009; Matoh in Koželj, 2009). To pomeni, da če se pojavita oznaki »comic« in »comics«, iskanje po eni od teh oznak ne bo našlo rezultatov, ki se nahajajo pod obema oznakama. Rešitev za ta problem bi bila, da se v folksonomijah ukine možnost dodajanja oznak v množinski obliki ali pa se uvede skrajšanje iskanja z uporabo zvezdice (*).

Poleg množinskih oznak se je pojavilo precej osebnih oznak, ki se uporabljajo za označevanje lastnih evidenc v virtualni knjižnici. Tovrstne oznake so za ostale uporabnike precej moteče, saj za njihovo uporabo nimajo konkretnega pomena oz. jih ne zanima podatek o trenutnem stanju knjige nekega uporabnika. Rešitev bi lahko predstavljala uvedba osebnih oznak samo za lastno evidenco, ki tako ne bi bile vidne ostalim

uporabnikom. Uporabniku, ki bi želel označiti stanje knjige (npr. prebrana/neprebrana), bi oznaka služila zgolj za njegovo lastno evidenco in bila vidna samo njemu. Tako bi se rešilo prikazovanje »nepotrebnih« oznak, ki nimajo bistvenega pomena za opisovanje vsebine knjig, hkrati pa bi se olajšalo tudi analiziranje ostalih oznak za bodoče raziskave na tem področju.

Spletni servisi, ki omogočajo folksonomije, prikazujejo oznake v oblakih oznak, velikost črk, s katerimi je oznaka zapisana, pa je odvisna od njene priljubljenosti (Demšar et al., 2009). Pri LibraryThingu smo opazili, da ni tako, saj velikost in debelina črk ne sovpadata s priljubljenostjo oziroma pogostostjo pojavljanja oznake. Velikokrat se je zgodilo, da se oznaka, ki ni tako zelo priljubljena, pojavi v zelo veliki in debelejši pisavi. Pojavljali so se tudi obratni primeri: oznaka, ki je zelo priljubljena, se pojavi v manj odebeljeni in manjši pisavi. Slika 6 dokazuje navedeno, saj kot lahko razberemo, je oznaka »British« (dodana 447-krat) enake velikosti kot ostale oznake, ki imajo veliko manjšo pojavnost/priljubljenost, npr.: »Britain« (54-krat), »British author« (31-krat), »British fiction« (30-krat) itd.

Slika 6: Oblak oznak v LibraryThingu.

Zaradi takšnega prikazovanja oznak smo imeli pri pregledovanju in analizi oznak precejšnje težave, saj smo morali biti zelo pozorni na velikost črk in številke, ki so bile zapisane poleg oznake v oklepaju. Zelo hitro bi se namreč lahko zgodilo, da bi oznako, ki je zelo priljubljena, izpustili. Ker smo želeli biti natančni, je bilo pregledovanje oznak dolgotrajen postopek. To je bila ena od večjih težav, ki smo jih imeli pri analiziranju oznak v spletnem servisu LibraryThing.

11 ZAKLJUČEK

Načini razmišljanja in izražanja uporabnikov spletnih servisov preko dodeljevanja oznak so zelo različni. Nekateri uporabljajo zelo splošne oznake, drugi pa se spuščajo v podrobnosti, ki za marsikoga nimajo bistvenega pomena. Pri opisovanju vsebine z oznakami ni omejitev, zato posegajo po različnih vrstah oznak: od enobesednih in sestavljenih do kratic, številčnih, osebnih in množinskih oznak. In ravno brezmejna domišljija uporabnikov je zanimiva za knjižničarsko stroko. Ker so takšni spletni servisi pri nas še dokaj nov pojav, smo se odločili, da z magistrskim delom vsaj delno pripomoremo k boljšemu razumevanju tega področja. Odločili smo se, da raziščemo spletni servis LibraryThing iz več razlogov: 1. je dober primer folksonomij; 2. je dober primer, kako graditi in si urejati lastno virtualno knjižnico; 3. najbolj priljubljeno gradivo, ki je največkrat označeno, je takoj vidno; 4. je dober primer povezovanja uporabnikov med seboj in 5. v primerjavi z ostalimi spletnimi servisi vsebuje skoraj vse značilnosti, ki jih v svoji raziskavi opisuje Spiteri (2009).

Na podlagi zgoraj naštetih razlogov nas je v osrednjem problemu magistrskega dela zanimalo, kakšne oznake dodeljujejo uporabniki spletnega servisa LibraryThing izbranim knjigam. V analizo je bilo vključenih 100 naslovov knjig, po katerih so bili posneti filmi. Pri vsakem smo analizirali po 20 najpogostejše dodeljenih oznak. Tako smo skupaj obravnavali 2.000 oznak, ki smo jih razdelili v dve skupini: elemente ISBD(M) in kategorije. Najprej smo iz območij bibliografskega opisa ISBD(M) izoblikovali 16 elementov, nato pa še 12 kategorij: ciljna publika, časovno obdobje, doživetje, lastnosti knjige, literarna zvrst, lokacija, nagrade, oblika dela, osebe, osebne oznake, ostalo in vsebina dela. Naš glavni cilj je bil, da najprej ugotovimo, katere oznake uporabnikov se ujemajo z elementi ISBD(M), kateri so najbolj/najmanj zastopani in kakšen je njihov delež. Zanimale so nas tudi ostale oznake, ki smo jih razdelili v kategorije. Prav tako smo ugotavljali, katere se pojavijo največkrat in kolikšen je njihov delež. Raziskavo smo še razširili in ugotavljali, koliko oznak vsebuje eno samo besedo in koliko več besed ter koliko kratic se pojavi.

Zastavili smo prvo raziskovalno vprašanje, ki pravi: »Kateri so najpogostejše zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov? Ali so to elementi iz območja

naslova in navedbe odgovornosti: stvarni naslov, vzporedni naslov, dodatek k naslovu in navedba odgovornosti? Ali bodo drugi najpogostejše zastopani elementi iz območja opomb, in sicer: prevod dela oziroma izvirni naslov, variantni naslov, transliteracija naslova in jezik publikacije?« Iz rezultatov analize je razvidno, da so najpogostejše zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov iz območja založništva, distribucije itn. Takšnih oznak je bilo 96. Sledijo elementi iz območja naslova in navedbe odgovornosti, ki so imeli skupno število vseh oznak 67. Tretje mesto zastopajo elementi iz območja opomb s skupnim številom vseh oznak 37.

Zanimala nas je tudi pojavnost oznak, ki spadajo v območje standardne (ali druge) številke in pogojev dobave. Z drugim raziskovalnim vprašanjem: »Kateri so najmanj zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov? Ali so to elementi iz območja standardne (ali druge) številke in pogojev dobave, in sicer standardne (ali druge) številke?«, smo na podlagi rezultatov našli dve vrsti oznak: »paperback« (dodana petkrat) in »hardcover« (trikrat). Vse skupaj je to osem oznak. Pojavili sta se dve območji, ki ne vsebujeta nobene oznake. To sta območje izdaje z elementom navedba izdaje in območje fizičnega opisa z elementoma obseg in mere.

Eden od ciljev raziskave je bil tudi, da dobimo delež oznak, ki se ujemajo z elementi ISBD(M). Zato smo s tretjim raziskovalnim vprašanjem ugotavljali, ali oznake, ki se ujemajo z elementi ISBD(M), predstavljajo manjši delež kot ostale oznake. Rezultati so pokazali, da je bilo takšnih oznak le 222 (11,1 %) od 2.000. Preostali delež – to je 1.778 (88,9 %) oznak – pa predstavljajo oznake, ki smo jih razvrstili v kategorije. Osredotočili smo se tudi na oznake, ki smo jih razvrstili v kategorije, in ugotavljali, katere prevladujejo po pogostosti pojavljanja oznak. Največ oznak je vsebovala kategorija literarna zvrst – to je 701, sledili sta ji vsebina dela z 288 oznakami in osebne oznake z 272 oznakami. Na četrtem mestu je bila kategorija ciljna publika, pri kateri smo našli 136 oznak, sledita pa lokacija s 126 in časovno obdobje z 91 oznakami.

Na podlagi pregledane literature smo sklepali, da se lahko v oznakah uporabnikov pojavijo tudi kratice in poleg enobesednih oznak tudi večbesedne. Rezultati so pokazali 53 (2,6 %) kratic, 1.369 (68,5 %) oznak z eno besedo in 578 (28,9 %) oznak z več besedami. Najpogostejši kratici sta bili »sff« in »sf« – njuno skupno število je 22 –, ki zastopata kategorijo literarna zvrst.

Skozi celotno raziskavo smo dobili zelo dober vpogled v sistem označevanja vsebine in tudi v to, kakšne oznake se dodeljujejo določenim knjigam. Na podlagi različnih oznak smo poskušali ugotoviti, kakšne želje sporočajo uporabniki spletnega servisa LibraryThing, hkrati pa prišli do določenih rešitev, ki bi morda lahko pripomogle k boljšemu sistemu dodeljevanja oznak. Ker je spletni servis LibraryThing ena izmed tistih folksonomij, ki ponujajo možnost dodajanja oznak v množini (zanje pa je značilno, da lahko »spodkopljejo« sistem oznak), rešitev vidimo v njihovi ukinitvi. Tako se uporabniki ne bi soočali s težavami pri iskanju relevantnih zadetkov. Ker vemo, da je v določenih primerih uporaba množine neizogibna, kar velja predvsem za oznake, ki opisujejo narodnost, verstva itd., ali mora biti vsebina knjige opisana z množinskimi oznakami, bi v tem primeru predlagali rešitev, da se uvede iskanje gradiva z uporabo zvezdice (*), ki se jo doda na koncu iskalne zahteve ali ob krajšanju besede. To bi rešilo težave pri iskanju gradiva, saj bi se med zadetki pojavile vse oznake, ki vsebujejo besedo, npr. »librarian«. Podobno rešitev bi lahko uvedli tudi pri uporabi večbesednih oz. sestavljenih oznak. Tudi te so v določenih primerih neizogibne, saj se z enobesednimi oznakami zelo težko opiše vsebino knjige. Kot dodatno rešitev vidimo uporabo narekovajev, ki se jih uporablja za iskanje točno določenih besednih zvez, npr. »Newbery Medal«. V primeru iskanja besedne zveze s točno določenim vrstnim redom bi se iskalne oznake lahko povezale s piko, npr. mothers.and.daughters. Sistem bi našel zadetke s točno določenim vrstnim redom, ki smo ga zapisali, in ne bi prikazoval nerelevantnih zadetkov.

Na podlagi predlaganih rešitev smo mnenja, da bi z medsebojnim sodelovanjem folksonomij, knjižničnih katalogov in podatkovnih baz prišli do skupnih boljših izboljšav pri najdljivosti relevantnih zadetkov. Določene lastnosti, ki jih vsebujejo folksonomije, bi lahko delno uporabili v knjižničnih katalogih in tudi obratno. Tako bi dopolnjevali sisteme in zmanjšali določene pomanjkljivosti pri obeh. Z uvedbo teh predlogov v folksonomije se uporabnikov ne bi omejevalo pri iskanju, ampak bi se izboljšala najdljivost knjig. Ker je bila naša raziskava osredotočena le na LibraryThing in smo zato dobili vpogled v samo en spletni servis, bi bilo zanimivo raziskati še ostale podobne spletne strani, ki uporabljajo folksonomije, in jih medsebojno primerjati, s čimer bi dobili še širši vpogled v celotni sistem dodajanja oznak.

Med drugim smo opazili tudi, da je uporaba spletnih servisov bolj priljubljena v tujini kot pri nas. Sprašujemo se, zakaj je tako. Že v teoretičnem delu smo zapisali, da se strokovni delavci v knjižničarski stroki zelo trudijo, da bi se čim bolj približali uporabnikom z uvajanjem knjižničnih storitev v obliki 2.0. Ker je za splet 2.0 značilna tudi uporaba folksonomij, bi jih lahko do neke mere dopustili tudi v knjižničnih katalogih. Za sam začetek bi se lahko omogočilo dodajanje oznak s strani uporabnikov, ki pa bi bilo ločeno od dodeljevanja predmetnih oznak s strani strokovnih delavcev v knjižnici. Tudi iskanje gradiva bi se delilo: na iskanje po predmetnih oznakah (dodeljenih s strani knjižničarjev) in na iskanje po oznakah, dodeljenih s strani uporabnikov. S tem bi še vedno ohranili strokovnost, hkrati pa povečali uporabo knjižničnih katalogov in posledično tudi knjižnic. Zavedati se moramo, da brez spleta 2.0 ne bi bilo takšnega napredka – ne samo v drugih strokah, ampak tudi v knjižničarstvu –, kot se dogaja sedaj. Vse to je treba še bolj izkoristiti, saj nam je ponujena edinstvena priložnost, kakršne še nismo doživeli.

12 POVZETEK

Magistrsko delo govori o začetku uporabe spleta 2.0, njegovih prednostih in pomanjkljivostih, knjižničnih storitvah 2.0 ter o pojavu folksonomij, ki so nastale kot posledica spleta 2.0 in so postale kmalu po nastanku izjemno priljubljene ter zajele celotni splet. Bistvo današnjega spleta je interaktivnost, ki prinaša nove oblike komunikacij, spremembe v načinu vključevanja, skupno ustvarjanje spletnih vsebin in mnogo novih priložnosti v družabnem smislu (Abram, 2005). Uporaba spleta 2.0 se je tako razširila, da so začele nastajati njegove izpeljanke 2.0, predvsem v knjižničarski stroki, ki prinašajo nove knjižnične storitve. Govorili smo predvsem o knjižnici 2.0, za katero je značilno, da vsebuje mnogo elementov spleta 2.0, hkrati pa že izpodriva tradicionalno uporabo knjižnice (Casey, 2005). Tudi uporaba knjižničnega kataloga 2.0 je že kar nekaj časa priljubljena, saj uporabniki raje brskajo od doma. To je velika prednost knjižničnega kataloga 2.0, saj je dostopen ob vsakem času in na vsakem kraju. Omenjali smo tudi knjižničarja 2.0, ki ima zelo pomembno vlogo v knjižničnem okolju 2.0. Ukvarjati se mora tako s tradicionalno knjižnično zbirko kot tudi s knjižnico 2.0. Za to mora biti sposoben in imeti dovolj razvite kompetence.

Ker je tehnologija od začetka uporabe spleta 2.0 do danes zelo napredovala, se vedno bolj govori o označevanju vsebin na spletu oziroma o t. i. folksonomijah. Začetek njihove uporabe sega v leto 2004, izraz pa je prvič uporabil Vander Wal (2007). Njihov namen je označevanje vsebin v družabnem okolju, ki ga je možno deliti in je dostopen za vse. Pri tem ne gre za uporabo ključnih besed ali predmetnih oznak, ampak se uporabljajo oznake, ki jih uporabniki oblikujejo po svoji domišljiji (Demšar et al., 2009). Hitra širitev in čedalje večja uporaba ter priljubljenost folksonomij je pritegnila kar nekaj raziskovalcev s tega področja. Med njimi je tudi nekaj slovenskih. Po prebiranju strokovne literature smo ugotovili, da imajo vsi nekaj »skupnega«: menijo namreč, da bi vsaj delna uporaba folksonomij v knjižničnih katalogih zelo koristila in obogatila kataloge ter pritegnila uporabnike k večji uporabi in posledično tudi k obisku knjižnic. Nekateri avtorji strokovnih del med seboj primerjajo različne spletne servise – kakšne oznake vsebujejo, njihove značilnosti itd. (Matoh in Koželj, 2009; Spiteri, 2009), druge zanima povezanost med oznakami, dodeljenimi s strani uporabnikov, in UDK (Demšar et al., 2009; Šauperl, 2010), tretji pa se osredotočajo na problematične oznake v LibraryThingu (Thomas,

Caudle in Schmitz, 2010) ali pa jih zanima primerjava in analiza predmetnih oznak s področja astronomije v COBIB in na LibraryThingu (Mlakar, 2011). Kljub naštetim raziskavam je pomembnost folksonomij v knjižničnih katalogih še vedno premalo poudarjena. Zato smo se odločili, da izvedemo še dodatno raziskavo in raziščemo drugačno stališče njihove uporabe.

V raziskavo smo zajeli spletni servis LibraryThing, ki velja za eno izmed priljubljenih folksonomij. Za razliko od ostalih avtorjev nas je zanimalo, koliko dodeljenih oznak s strani uporabnikov spada pod elemente ISBD(M). Zanimale so nas tudi ostale oznake, ki smo jih razvrstili v kategorije. V vzorec je bilo zajetih 100 naslovov knjig, po katerih so bili posneti filmi. Pri vsakem naslovu smo analizirali po 20 najpogostejših dodeljenih oznak. Skupaj smo tako analizirali 2.000 oznak. Najprej smo oznake razdelili pod 16 elementov ISBD(M), nato pa smo se lotili razdelitve ostalih oznak v 12 različnih kategorij. Glavni cilj magistrskega dela je namreč ugotoviti, kakšne oznake dodeljujejo uporabniki spletnega servisa LibraryThing, kakšen je delež elementov ISBD(M), kateri prevladujejo, v katere kategorije spadajo ostale oznake, katere se najpogosteje pojavljajo in kolikšen je njihov delež. Na podlagi teh ciljev smo izoblikovali pet raziskovalnih vprašanj. S prvim raziskovalnim vprašanjem smo želeli ugotoviti, kateri so najpogosteje zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov. Ali so to elementi iz območja naslova in navedbe odgovornosti: stvarni naslov, vzporedni naslov, dodatek k naslovu in navedba odgovornosti? Zanimalo nas je tudi, ali bodo drugi najpogosteje zastopani elementi iz območja opomb, in sicer: prevod dela oziroma izvirni naslov, variantni naslov, transliteracija naslova in jezik publikacije. Iz rezultatov analize je razvidno, da so najpogosteje zastopani elementi ISBD(M) v oznakah uporabnikov iz območja založništva, distribucije itn. Takšnih oznak je bilo 96. Sledijo elementi iz območja naslova in navedbe odgovornosti, ki so imeli skupno število vseh oznak 67. Tretje mesto zasedajo elementi iz območja opomb s skupnim številom vseh oznak 37. Nad rezultati smo bili nekoliko presenečeni. Pričakovali smo namreč, da se bo največ oznak pojavilo ravno pri območju naslova in navedbe odgovornosti, saj je to pomemben element knjige, ki pripomore k boljšemu iskanju in najdljivosti rezultatov v spletnem servisu. Glede na to, da so lahko naslovi in imena avtorjev nekaterih knjig daljši, sklepamo, da uporabniki ne posegajo po dodajanju oznak, ki vsebujejo veliko število besed, saj raje uporabljajo krajše oznake. Drugo raziskovalno vprašanje govori o tem, kateri so najmanj zastopani elementi ISBD(M)

v oznakah uporabnikov. Ali so to elementi iz območja standardne (ali druge) številke in pogojev dobave, in sicer standardne (ali druge) številke? V tem območju smo našli dve različni oznaki, in sicer »paperback« (dodana petkrat) in »hardcover« (trikrat). Pojavili pa sta se dve območji, ki ne vsebujeta nobene oznake. To sta območje izdaje z elementom navedba izdaje in območje fizičnega opisa z elementoma obseg in mere.

Cilj raziskave je bil tudi pridobiti delež oznak, ki se ujemajo z elementi ISBD(M) in kategorijami. Zato smo z naslednjim raziskovalnim vprašanjem ugotavljali, ali oznake, ki se ujemajo z elementi ISBD(M), predstavljajo manjši delež kot ostale oznake. Teh je nanoslo le 222 (11,1 %) od 2.000. Ostalih 1.778 (88,9 %) oznak spada v kategorije. Kot so pokazale predhodne raziskave (Matoh in Koželj, 2009; Mlakar, 2011), uporabniki spletnih servisov, ki omogočajo folksonomije, v večji meri uporabljajo oznake, ki se navezujejo na vsebinsko plat dela, zvrsti ali na osebno uporabo. Zato smo takšen izid rezultatov pričakovali in prišli do ugotovitve, da morda uporabniki ne marajo pravil pri opisovanju knjig, ker menijo, da jih knjižnični katalogi preveč omejujejo, saj sami ne morejo dodajati oznak in komentarjev. Folksonomije to omogočajo, jim dajejo prosto pot in še več: omogočijo jim tudi ustvarjanje virtualnih knjižnic.

Oznake, ki se niso ujemale z elementi ISBD(M), smo uvrstili v kategorije. Ker nas je zanimalo, katere od teh prevladujejo, smo se v naslednjem raziskovalnem vprašanju vprašali: »Katerim kategorijam bodo po pogostosti pojavljanja pripadale ostale pregledane oznake? Ali bodo pripadale kategorijam literarna zvrst, vsebina dela, časovno obdobje in osebne oznake?« Ugotovili smo, da je največ oznak vsebovala kategorija literarna zvrst – 701 –, sledili sta vsebina dela z 288 oznakami, osebne oznake z 272 oznakami in časovno obdobje z 91 oznakami na šestem mestu. Literarna zvrst se je uvrstila na prvo mesto, kar ni presenetljiv podatek, saj kot je dokazano (Demšar, et al., 2009; Matoh in Koželj, 2009; Mlakar, 2011), uporabniki najraje posegajo po oznakah, ki opisujejo, v katero literarno zvrst spada določeno delo. Sklepali smo, da je pri izbiri knjige ta podatek zelo pomemben za uporabnike, saj se bralni okusi razlikujejo. Izpostavili smo tudi kategorijo vsebina dela, saj je zanimiva zaradi zelo različno dodeljenih oznak s strani uporabnikov. Kljub manjšemu številu pogostosti pojavljanja vseh oznak se je pojavilo zelo veliko število različno oblikovanih oznak – teh je bilo kar 128. To je ponoven dokaz, da domišljija uporabnikov ne pozna meja. Zaradi precejšnje pojavnosti osebnih oznak, ki se uporabljajo

za lastno evidenco, npr. o prebranih/neprebranih knjigah, in so vidne tudi ostalim uporabnikom, hkrati pa so lahko moteče, smo kot rešitev predlagali uvedbo osebnih oznak samo za lastno evidenco, ki ne bi bile vidne ostalim uporabnikom. S tem bi rešili prikazovanje »nepomembnih« oznak, ki za marsikoga nimajo bistvenega pomena.

Ker smo raziskavo želeli še razširiti, nas je zanimalo, koliko kratic se bo pojavilo in katere bodo najbolj pogoste, koliko oznak vsebuje eno samo besedo ter koliko več besed. Zato smo z zadnjim raziskovalnim vprašanjem želeli ugotoviti, ali oznake, ki vsebujejo eno besedo, predstavljajo večji delež kot oznake z več besedami. Zanimalo nas je tudi, ali bodo oznake obsegale tudi kratice. Pojavilo se je 53 (2,6 %) kratic, 1.369 (68,5 %) oznak z eno besedo in 578 (28,9 %) oznak z več besedami. Kot lahko razberemo iz rezultatov, so oznake z eno besedo prevladovale, pojavile pa so se tudi kratice. Najpogostejši kratici sta bili »sff« in »sf«, ki zastopata kategorijo literarna zvrst. Najbolj nas je presenetilo dejstvo, da je bilo uporabljenih zelo malo kratic. Kljub njihovi praktičnosti uporabniki niso veliko posegali po njih. Precejšen delež so predstavljale oznake z več besedami. Razlog za takšen rezultat smo našli v tem, da uporabniki radi posegajo po tovrstnih oznakah, saj je v določenih primerih z eno besedo težko opisati vsebino knjige. Večbesedne oznake omogočajo natančnejši in razumljivejši vsebinski opis knjig, ki je uporabnikom prijaznejši. Lahko pa so zelo moteče, npr. pri iskanju publikacije, saj je težko sestaviti iskalno zahtevo, ki bo dala relevantne rezultate.

Po pregledu do sedaj narejenih predhodnih raziskav in po izvedbi raziskave smo prišli do nekaterih zaključkov. Ugotovili smo, da se je pri določenih naslovih knjig, ki so zelo priljubljene pri bralcih, pojavilo zelo veliko oznak – več tisoč. Pri sedmih različnih naslovih knjig iz serije o Harryju Potterju so uporabniki dodelili celo zelo podobne oziroma iste oznake, na primer: »adventure«, »children's«, »children's literature«, »England«, »fiction«, »Harry Potter«, »J. K. Rowling« in »wizards«. Glede na to, da smo pri analiziranju oznak opazili precej množinskih pojavov oznak, za katere vemo, da lahko zavirajo sistem iskanja, smo kot rešitev predlagali, da se v folksonomijah ukine možnost dodajanja oznak v množinski obliki ali pa se uvede iskanje z uporabo zvezdice (*), ki se jo doda na koncu iskalne zahteve. Sistem bo tako našel zadetke vseh oznak, ki vsebujejo besedo, npr. »Jew«. Podobno rešitev smo predlagali tudi pri uporabi večbesednih oz. sestavljenih oznak. Med drugim bi se lahko uvedla tudi uporaba narekovajev, ki se jih

uporablja za iskanje točno določenih besednih zvez, kot to omogoča COBIB, ali pa bi se iskalne oznake lahko povezale s piko, kar pomeni, da bi sistem našel le zadetke s točno določenim vrstnim redom, ki smo ga zapisali. Predlagali smo, da bi lahko sisteme dopolnjevali med seboj in zmanjšali določene pomanjkljivosti vseh, kar pomeni, da bi določene lastnosti folksonomij lahko delno uporabili v knjižničnih katalogih in obratno.

Naslednja zanimiva ugotovitev je bila, da se v spletnem servisu LibraryThing prikazujejo oznake v oblaku oznak, pri katerih pa velikost in debelina črk ne sovpadata s priljubljenostjo oziroma pogostostjo pojavljanja oznake. Za folksonomije je namreč značilno, da je v oblaku oznak velikost črk, s katerimi je oznaka zapisana, odvisna od njene priljubljenosti. Bolj kot je oznaka priljubljena, z večjo in debelejšo pisavo je prikazana (Demšar et al., 2009). Pri LibraryThingu pa se oznake, ki niso zelo priljubljene, utegnejo pojaviti v zelo veliki in debelejši pisavi ali obratno: oznake z veliko priljubljenostjo se pojavijo v manj odebeljeni in manjši pisavi.

Ugotovili smo, da folksonomije postajajo zelo zanimive in uporabne na spletnih portalih. Zato smo mnenja, da bi jih morali vsaj delno uvesti v knjižnične kataloge, ki bi tako postajali vedno bolj priljubljeni. Predlagali smo, da bi bilo dodeljevanje predmetnih oznak in dodeljevanje oznak s strani uporabnikov ločeno. Tako bi morale biti tudi pri iskanju gradiva. Na tak način bi še vedno ohranili strokovnost in hkrati izboljšali uporabnost knjižničnih katalogov. Pomembno je, da se v knjižničarski stroki sledi napredku in stremi k izboljšavi knjižničnih storitev. S tem bo rasla priljubljenost knjižničnih katalogov, uporabniki pa bodo z veseljem posegali po gradivu v knjižnicah. Vse to in še več nam ponuja splet 2.0, zato je treba izkoristiti edinstveno priložnost, kakršne še nismo doživeli.

13 VIRI

Casey, M. (2005). What is Library 2.0? *LibraryCrunch*. Pridobljeno s spletne strani http://www.librarycrunch.com/2005/12/what_is_library_20.html.

Casey, M. in Savastinuk, L. (2007). *Library 2.0: A guide to participatory library service*. Medford, New Jersey: Information Today. Pridobljeno s spletne strani http://www.kulturklik.euskadi.net/wp-content/uploads/2012/05/Library_2_0.pdf.

Danowski, P. (2008). *Library 2.0: What libraries can learn from the Web 2.0*. Pridobljeno s spletne strani <http://www.dlib.si/documents/2008/PatrickDanowski.pps>.

Dayal, B. (2011). *Managing academic libraries: principles and practice*. New Delhi: Isha Books. Pridobljeno s spletne strani <https://books.google.si/books?id=TctgvpTmoWEC&pg=PA74&dq=isolated+information+silos+library+2.0&hl=sl&sa=X&ei=En2fVaDuDcPMYAOsnoWACg&ved=0CCcQ6AEwAA#v=onepage&q=isolated%20information%20silos%20library%202.0&f=false>.

Demšar, B., Globočnik, M., Hrast, Z., Nestič, A., Samobor Gerl, M., Šauperl, A., Štaut, M. in Zupan, S. (2009). Folksonomije. *Šolska knjižnica* 19 (1), 15–23.

Le Deuff, O. (2011). The Library 2.0: Origins of the concept, evolutions, perceptions and realities. V: Gupta, D. in Savard, R. (ur.), *Marketing libraries in a web 2.0 world*. Berlin, New York: De Gruyter Saur.

IBM (2006). *Developerworks interviews: Tim Berners-Lee* (2006). Pridobljeno s spletne strani <http://www.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206txt.html>.

ISBD(M): mednarodni standardni bibliografski opis monografskih publikacij. (1997). (Predelana izd.). Ljubljana: NUK.

Jarret, K. (2008). Interactivity is evil! A critical investigation of Web 2.0. *First Monday*, Vol. 13, No. 3 (3. 3. 2008). Pridobljeno s spletne strani <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/2140/1947>.

Kavčič-Čolić, A. (2012). *Informacijska tehnologija v knjižnicah*. Pridobljeno s spletne strani <http://www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/izobrazevanje/2012/OIDD2.pdf>.

Keen, A. (2006). *Web 2.0: The second generation of the Internet has arrived. It's worse than you think*. The Weekly Standard, 14. 2. 2006. Pridobljeno s spletne strani <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/006/714fjczq.asp>.

Kelly, B. (2008). Library 2.0 and information literacy: the tools. V: Godwin, P. in Parker, J. (ur.), *Information literacy meets library 2.0*. London: Facet.

LibraryThing. (2016). Pridobljeno s spletne strani <http://www.librarything.com>.

Matoh, R. in Koželj, A. (2009). Analiza in predstavitev dveh folksonomij. *Knjižničarske novice*, 3. Pridobljeno s spletne strani http://www.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/2009_3_analiza.asp.

Merčun, T. in Žumer, M. (2008). Knjižnični katalogi: žlahtna tradicija pred novimi izzivi. *Šolska knjižnica*, 18 (1–2) 55–65.

Merčun, T. in Žumer, M. (2008). New generation of catalogues for the new generation of users: a comparison of six library catalogues. *Program: electronic library and information systems*, Vol. 29, No. 10. Pridobljeno s spletne strani http://wffl.ff.uni-lj.si/oddelki/biblio/oddelek/osebje/dokumenti/MercunZumer08_New_generation_of_catalogues_for_the_new_generation_of_users.pdf.

Mlakar, T. (2011). *Folksonomije kot del knjižničnih katalogov: Primerjava predmetnih oznak v COBIBu z oznakami na LibraryThing s področja astronomije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Noruzi, A. (2006). Folksonomies: (un)controlled vocabulary?. *Knowledge Organization*, 33 (4), 199–203. Pridobljeno s spletne strani: http://eprints.rclis.org/10307/1/Folksonomy_UnControlled_Vocabulary.pdf.

Noruzi, A. (2007). *Folksonomies: Why do we need controlled vocabulary?* Pridobljeno s spletne strani <http://www.webology.org/2007/v4n2/editorial12.html>.

O'Reilly, T. (2005). *What Is Web 2.0? Design patterns and business models for the next generation of software*. Pridobljeno s spletne strani

<http://oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html> (dostopno tudi na <http://www.oreillynet.com/lpt/a/6228>).

Peltier-Davis, C. (2009). Web 2.0, library 2.0, library user 2.0, librarian 2.0: innovative services for sustainable libraries. *Computers in Libraries*, Vol. 29, No. 10. Pridobljeno s spletne strani: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=5625b031-1fae-4d6b-ab02-f4b21d357eaf%40sessionmgr4003&hid=4211>.

Razpotnik, Š. (2011). *Zajemanje uporabniškega besedišča kot osnova za razvoj geslovnikov*. Pridobljeno s spletne strani http://www.drustvo-bibliotekarjev.nevladna.org/data/upload/Besedisce_Razpotnik.pps.

Scholz, T. (2008). Market ideology and the myths of Web 2.0. *First Monday*, Vol. 13, No. 3 (3. 3. 2008). Pridobljeno s spletne strani <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/2138/1945>.

Shepherd, C. (2007). *The cult of the amateur*. Pridobljeno s spletne strani <http://clive-shepherd.blogspot.com/2007/06/cult-of-amateur.html>.

Spiteri, L. F. (2009). The impact of social cataloging sites on the construction of bibliographic records in the public library catalog. *Cataloging & Classification Quarterly*, Vol. 47, No. 1, 52–73.

Steele, T. (2009). The new cooperative cataloging. *Library Hi Tech*, 27 (1), 68–77. Pridobljeno s spletne strani <http://www.emeraldinsight.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/journals.htm?issn=0737-8831&volume=27&issue=1&articleid=1775784&show=html>.

Storitve Spleta 2.0 in njihova uporaba v izobraževanju. (2009). Pridobljeno s spletne strani <HTTP://WWW.EDUCA.FMF.UNI-LJ.SI/IZODEL/DELA/SIRIKT/SOCIAL.PDF>.

Šauperl, A. (2010). UDC and folksonomies. *Knowledge Organization*, 37(4), 307–317.

Thomas, M., Caudle, D. M. in Schmitz, C. (2010). Trashy tags: problematic tags in LibraryThing. *New Library World*, 111 (5/6), 223–235. Pridobljeno s spletne strani <http://www.emeraldinsight.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/journals.htm?issn=0307-4803&volume=111&issue=5&articleid=1858820&show=html&view=printarticle&nolog=889655>.

Vander Wal, T. (2005). *Explaining and showing broad and narrow folksonomies*. Pridobljeno s spletne strani <http://www.vanderwal.net/random/entrysel.php?blog=1635>.

Vander Wal, T. (2007). *Folksonomy coinage and definition*. Pridobljeno s spletne strani <http://vanderwal.net/folksonomy.html>.

Vilar, P. (2011). Orodja spleta 2.0 v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 21 (2–3) 71–82.

Wilson, K. (2007). OPAC 2.0: Next generation online library catalogues ride the Web 2.0 wave!. *Online Currents*, Vol. 21, No. 10. Pridobljeno s spletne strani http://epubs.scu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=lib_pubs.

Yang, S. Q. in Hofman, M. A. (2010). The next generation library catalog: A comparative study of the OPACs of Koha, Evergreen, and Voyager. *Information Technology and Libraries*, Vol. 29, No. 3. Pridobljeno s spletne strani <http://www.ala.org/lita/ital/sites/ala.org.lita.ital/files/content/29/3/yang.pdf>.

14 PRILOGE

Priloga 1: Seznam izbranih naslovov iz servisa LibraryThing.

Vrstni red po priljubljenosti	Avtor	Naslov
1.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Sorcerer's Stone
2.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Prisoner of Azkaban
3.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Chamber of Secrets
4.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Goblet of Fire
5.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Order of the Phoenix
6.	Brown, Dan	The Da Vinci Code
7.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Half-Blood Prince
8.	Fitzgerald, F. Scott	The Great Gatsby
9.	Tolkien, J. R. R.	The Fellowship of the Ring
10.	Austen, Jane	Pride and Prejudice
11.	Lee, Harper	To Kill a Mockingbird
12.	Golden, Arthur	Memories of a Geisha
13.	Goldman, William	The Princess Bride
14.	Tolkien, J. R. R.	The Two Towers
15.	Tolkien, J. R. R.	The Return of the King
16.	Adams, Douglas	The Hitchhiker's Guide to the Galaxy
17.	Fielding, Helen	Bridget Jones's Diary
18.	Kesey, Ken	One Flew Over the Cuckoo's Nest
19.	Palahniuk, Chuck	Fight Club
20.	Rowling, J. K.	Harry Potter and the Deathly Hallows
21.	Burgess, Anthony	A Clockwork Orange
22.	Meyer, Stephenie	Twilight
23.	Hornby, Nick	High Fidelity
24.	McEwan, Ian	Atonement
25.	Tolkien, J. R. R.	The Hobbit
26.	Pullman, Philip	The Golden Compass
27.	Tolkien, J. R. R.	The Lord of the Rings
28.	Gaiman, Neil	Stardust
29.	Rice, Anne	Interview with the Vampire
30.	Brontë, Charlotte	Jane Eyre
31.	Walker, Alice	The Color Purple
32.	Nabokov, Vladimir	Lolita
33.	Lewis, C. S.	The Lion, the Witch and the Wardrobe
34.	Dick, Philip K.	Do Androids Dream of Electric Sheep?
35.	Collins, Suzanne	The Hunger Games
36.	Bradbury, Ray	Fahrenheit 451
37.	Hornby, Nick	About a Boy
38.	Cunningham, Michael	The Hours
39.	Hosseini, Khaled	The Kite Runner
40.	Crichton, Michael	Jurassic Park

41.	Paolini, Christopher	Eragon
42.	Herbert, Frank	Dune
43.	Eugenides, Jeffrey	The Virgin Suicides
44.	Orwell, George	Nineteen Eighty-Four
45.	Golding, William	Lord of the Flies
46.	Weisberger, Lauren	The Devil Wears Prada
47.	Brontë, Emily	Wuthering Heights
48.	May Alcott, Louisa	Little Women
49.	Chevalier, Tracy	Girl with a Pearl Earring
50.	Dahl, Roald	Charlie and the Chocolate Factory
51.	Austen, Jane	Sense and Sensibility
52.	Sachar, Louis	Holes
53.	Fielding, Helen	Bridget Jones: The Edge of Reason
54.	Mitchell, Margaret	Gone With the Wind
55.	Larsson, Stieg	The Girl With the Dragon Tattoo
56.	Harris, Joanne	Chocolat
57.	Austen, Jane	Emma
58.	Sebold, Alice	The Lovely Bones
59.	King, Stephen	The Shining
60.	Atwood, Margaret	The Handmaid's Tale
61.	Shelley, Mary	Frankenstein
62.	Irving, John	The Cider House Rules
63.	Niffenegger, Audrey	The Time Traveler's Wife
64.	White, E. B.	Charlotte's Web
65.	Irving, John	The World According to Garp
66.	Gaiman, Neil	Coraline
67.	Kaysen, Susanna	Girl, Interrupted
68.	Eco, Umberto	The Name of the Rose
69.	Ellis, Bret Easton	American Psycho
70.	Ishiguro, Kazuo	The Remains of the Day
71.	Dahl, Roald	Matilda
72.	Stoker, Bram	Dracula
73.	Hodgson Burnett, Frances	The Secret Garden
74.	Welsh, Irvine	Trainspotting
75.	Safran Foer, Jonathan	Everything Is Illuminated
76.	Meyer, Stephenie	New Moon
77.	Ende, Michael	The Neverending Story
78.	Harris, Thomas	The Silence of the Lambs
79.	McCourt, Frank	Angela's Ashes
80.	Ondaatje, Michael	The English Patient
81.	Frazier, Charles	Cold Mountain
82.	Sparks, Nicholas	The Notebook
83.	McCarthy, Cormac	The Road
84.	Brown, Dan	Angels & Demons
85.	Süskind, Patrick	Perfume: The Story of a Murderer
86.	Brashares, Ann	The Sisterhood of the Traveling Pants
87.	Puzo, Mario	The Godfather

88.	Paterson, Katherine	Bridge to Terabithia
89.	King, Stephen	Carrie
90.	Capote, Truman	In Cold Blood
91.	Berendt, John	Midnight in the Garden of Good and Evil
92.	Dickens, Charles	Oliver Twist
93.	Snicket, Lemony	The Bad Beginning
94.	Heller, Joseph	Catch-22
95.	Adams, Richard	Watership Down
96.	Maurier du, Daphne	Rebecca
97.	Clarke, Arthur C.	2001: A Space Odyssey
98.	Moore, Alan	Watchmen
99.	Tan, Amy	The Joy Luck Club
100.	Funke, Cornelia	Inkheart

Priloga 2: Seznam oznak iz servisa LibraryThing.

Seznam je razdeljen na območja ISBD(M) in na kategorije.

OBMOČJA ISBD(M)

1. Območje naslova in navedbe odgovornosti

Število oznak: 42, pogostost pojavljanja: 67

ELEMENT: Stvarni naslov	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
Dracula	1
Dune	1
Eragon	1
Frankenstein	1
Holes	1
Hunger Games	1
Inkheart	1
Lord of the Rings	1
Twilight	1
SKUPAJ	9
ELEMENT: Navedba odgovornosti	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
J. K. Rowling	7
J. R. R. Tolkien	5
Tolkien	5
Austen	3
Jane Austen	3

Dan Brown	2
Gaiman	2
King	2
Neil Gaiman	2
Roald Dahl	2
Stephen King	2
Stephenie Meyer	2
Alan Moore	1
Anna Rice	1
Arthur C. Clarke	1
Bronte	1
C. S. Lewis	1
Cornelia Funke	1
Crichton	1
Dahl	1
Dickens	1
Douglas Adams	1
Fitzgerald	1
Frank Herbert	1
Lemony Snicket	1
Naborkov	1
Nicholas Sparks	1
Orwell	1
Philip K. Dick	1
Ray Bradbury	1
Rowling	1
Sparks	1
Thomas Harris	1
SKUPAJ	33

2. Območje izdaje

Število oznak: 0

4. Območje založništva, distribucije itn.

Število oznak: 50, pogostost pojavljanja: 96

ELEMENT: Kraj izida	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
England	22
USA	6
Italy	5
London	5

New York	4
France	3
New England	3
Georgia	2
North Carolina	2
Paris	2
Afghanistan	1
Africa	1
Alabama	1
America	1
Canada	1
Chicago	1
China	1
Colorado	1
Cornwall	1
Delf	1
Edinburgh	1
Egypt	1
Holland	1
Ireland	1
Japan	1
Kabul	1
Kansas	1
Maine	1
Nederland	1
New Orleans	1
New York City	1
Rome	1
Russia	1
San Francisco	1
Savannah	1
Scotland	1
Sweden	1
Transylvania	1
Ukraine	1
Vatican	1
Washington	1
SKUPAJ	85
ELEMENT: Ime založnika	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
Hogwarts	2
DC Comics	1
FBI	1
Folio Society	1
Kindle	1
SKUPAJ	6

ELEMENT: Leto izida	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
2008	2
2006	1
2007	1
2010	1
SKUPAJ	5

5. Območje fizičnega opisa

Število oznak: 0

6. Območje zbirke

Število oznak: 10, pogostost pojavljanja: 14

ELEMENT: Stvarni naslov zbirke	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
Lord of the Rings	4
Twilight Saga	2
Chronicles of Narnia	1
Harry Potter Series	1
His Dark Materials	1
Lestat	1
Millennium Trilogy	1
A Series of Unfortunate Events	1
Twilight	1
Vampire Chronicles	1
SKUPAJ	14

7. Območje opomb

Število oznak: 20, pogostost pojavljanja: 37

ELEMENT: Jezik publikacije	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
English	9
German	3
Chinese	1
Irish	1

Italian	1
Japanese	1
Russian	1
Scottish	1
Swedish	1
SKUPAJ	19
ELEMENT: Variantni naslov	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
Harry Potter	7
Chocolate	2
Bridget Jones	1
gardens	1
Geisha	1
Hitchhiker's Guide	1
pants	1
Perfume	1
Princess	1
space	1
Space Odyssey	1
SKUPAJ	18

8. Območje standardne (ali druge) številke in pogojev dobave

Število oznak: 2, pogostost pojavljanja: 8

ELEMENT: Standardna (ali druga) številka	
Ime oznake	Pogostost pojavljanja
paperback	5
hardcover	3
SKUPAJ	8

KATEGORIJE

Vsebina dela

Število oznak: 128, pogostost pojavljanja: 288

Ime oznake	Pogostost pojavljanja	Ime oznake	Pogostost pojavljanja
magic	18	candy	1
family	16	cannibalism	1

love	16	Catholicism	1
friendship	10	censorship	1
history	10	cloning	1
murder	10	computers	1
religion	8	consumerism	1
wizards	8	deamons	1
witches	7	dinosaurs	1
elves	6	dragon	1
war	6	drugs	1
hobbits	4	ecology	1
mental illness	4	evolution	1
orphans	4	faerie	1
serial killer	4	fairies	1
vampires	4	fashion	1
allegory	3	fighting	1
death	3	friends	1
dragons	3	gangs	1
dwarves	3	genetic engineering	1
feminism	3	genetics	1
marriage	3	guilt	1
regency	3	heroin	1
relationship	3	Holocaust	1
relationships	3	Holy Grail	1
suicide	3	imagination	1
survival	3	immigrants	1
violence	3	immigration	1
animals	2	inheritance	1
artificial intelligence	2	insanity	1
childhood	2	Islam	1
Christianity	2	Japanese culture	1
conspiracy	2	Jewish	1
ghosts	2	Judaism	1
grief	2	mafia	1
journalism	2	matchmaking	1
mental health	2	military	1
politics	2	monster	1
poverty	2	monsters	1
psychology	2	nihilism	1
racism	2	obsession	1
space travel	2	organized crime	1
travel	2	painting	1
true crime	2	pedophilia	1
werewolves	2	pigs	1
abortion	1	pop culture	1
abuse	1	prom	1
addiction	1	rabbits	1
afterlife	1	race	1

aging	1	race relations	1
AIDS	1	rape	1
alcoholism	1	redemption	1
aliens	1	revenge	1
alternate history	1	robots	1
Alzheimer's	1	sex	1
American Dream	1	sexuality	1
anarchy	1	signed	1
apocalypse	1	slavery	1
apocalyptic	1	spiders	1
art	1	superhero	1
art history	1	superheroes	1
betrayal	1	telekinesis	1
book burning	1	time travel	1
bullying	1	totalitarianism	1
SKUPAJ: 288			

Literarna zvrst

Število oznak: 57, pogostost pojavljanja: 701

Ime oznake	Pogostost pojavljanja	Ime oznake	Pogostost pojavljanja
fiction	98	paranormal	5
novel	91	crime fiction	4
literature	52	epic	4
fantasy	41	non-fiction	4
classic	40	young adult fiction	3
classics	33	autobiography	2
adventure	28	biography	2
romance	26	Canadian literature	2
American literature	21	epic fantasy	2
science fiction	18	Fairy tale	2
historical fiction	17	Fairy tales	2
British literature	16	German literature	2
children's fiction	15	graphic novel	2
contemporary fiction	15	love story	2
humor	14	realistic fiction	2
sff	14	action	1
English literature	12	African-American Literature	1
horror	12	American fiction	1
mystery	12	British fiction	1
thriller	11	cyberpunk	1
crime	10	drama	1
sf	8	horror fiction	1

classic literature	7	Italian literature	1
comedy	7	Russian literature	1
chick lit	6	science	1
contemporary	6	Scottish literature	1
historical	6	speculative fiction	1
supernatural	6	steampunk	1
satire	6		
SKUPAJ: 701			

Lokacija

Število oznak: 36, pogostost pojavljanja: 126

Ime oznake	Pogostost pojavljanja	Ime oznake	Pogostost pojavljanja
British	35	Catholic Church	1
American	26	Chinese American	1
dystopia	9	Chinese Americans	1
dystopian	6	desert	1
school	6	farm	1
Middle Earth	5	heaven	1
book club	3	hotel	1
high school	3	human nature	1
south	3	island	1
southern	3	mental hospital	1
American South	2	Middle East	1
Canadian	2	monastery	1
African American	1	Narnia	1
alternate universe	1	orphanage	1
Asian	1	psychiatry	1
Asian American	1	space	1
Boarding school	1	space opera	1
camp	1	suburbia	1
SKUPAJ: 126			

Osebe

Število oznak: 34, pogostost pojavljanja: 51

Ime oznake	Pogostost pojavljanja	Ime oznake	Pogostost pojavljanja
women	11	Jews	1
Roman	4	Knights Templar	1

sisters	4	Leonardo da Vinci	1
Robert Langdon	2	librarian	1
artists	1	librarians	1
big brother	1	Mary Magdalene	1
Blade Runner	1	mob	1
boys	1	monks	1
butler	1	mothers	1
Christian	1	mothers and daughters	1
father and son	1	Mrs. Dalloway	1
father and sons	1	pirates	1
girls	1	siblings	1
governess	1	Taliban	1
gypsies	1	Vermeer	1
Hanibal Lector	1	Virginia Woolf	1
Illuminati	1	Willy Wonka	1
SKUPAJ: 51			

Časovno obdobje

Število oznak: 24, pogostost pojavljanja: 91

Ime oznake	Pogostost pojavljanja	Ime oznake	Pogostost pojavljanja
20 th century	37	17 th century	1
19 th century	10	18 th century	1
gothic	7	1920s	1
WWII	6	1980s	1
Victorian	4	Cold War	1
Civil War	3	futuristic	1
1960s	2	jazzage	1
21 st century	2	medieval	1
American Civil War	2	Middle Ages	1
future	2	post-apocalypse	1
magical realism	2	Romanticism	1
post-apocalyptic	2	summer	1
SKUPAJ: 91			

Oblika dela

Število oznak: 19, pogostost pojavljanja: 75

Ime oznake	Pogostost pojavljanja	Ime oznake	Pogostost pojavljanja
series	19	comic book	1
made into movie	17	comic books	1
movie	12	comics	1
chapter book	5	h2g2	1
memoir	4	magazine	1
ebook	3	music	1
books	2	reality TV	1
diary	2	sequel	1
books about books	1	trilogy	1
comic	1		
SKUPAJ: 75			

Ciljna publika

Število oznak: 12, pogostost pojavljanja: 136

Ime oznake	Pogostost pojavljanja
young adult	27
children's	23
children	20
children's literature	20
YA	15
juvenile	9
coming of age	8
teen	5
children's books	4
kids	3
adolescence	1
teenagers	1
SKUPAJ	136

Osebne oznake

Število oznak: 10, pogostost pojavljanja: 272

Ime oznake	Pogostost pojavljanja
read	95
to-read	74
own	49
unread	27
1001	13
1001 books	10
read in 2007	1
read in 2009	1
read in 2010	1
reading	1
SKUPAJ	272

Nagrade

Število oznak: 9, pogostost pojavljanja: 22

Ime oznake	Pogostost pojavljanja
Pulitzer Prize	6
Newbery	3
Pulitzer	3
Booker	2
Booker Prize	2
National Book Award	2
Newbery Medal	2
Booker Prize Winner	1
Newbery Horror	1
SKUPAJ	22

Doživetje

Število oznak: 5, pogostost pojavljanja: 13

Ime oznake	Pogostost pojavljanja
suspense	7
depression	2

funny	2
creepy	1
favorite	1
SKUPAJ	13

Lastnosti knjige

Število oznak: 2, pogostost pojavljanja: 2

Ime oznake	Pogostost pojavljanja
size: large	1
size: medium	1
SKUPAJ	2

Ostalo

Število oznak: 1, pogostost pojavljanja: 1

Ime oznake	Pogostost pojavljanja
DC	1
SKUPAJ	1

Priloga 3: Izbor elementov ISBD(M).

OBMOČJA ISBD(M)	ELEMENTI ISBD(M)
1. Območje naslova in navedbe odgovornosti	- stvarni naslov - vzporedni naslov - dodatek k naslovu - navedba odgovornosti
2. Območje izdaje	- navedba izdaje
4. Območje založništva, distribucije itn.	- kraj izida - ime založnika - leto izida
5. Območje fizičnega opisa	- obseg - mere
6. Območje zbirke	- stvarni naslov zbirke
7. Območje opomb	- prevod dela oziroma izvirni naslov - variantni naslov - transliteracija naslova - jezik publikacije
8. Območje standardne (ali druge) številke in pogojev dobave	- standardna (ali druga) številka

IZJAVA

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Metka Planko

(Lastnoročni podpis)

V Ljubljani, 29. novembra 2016